

АЛЬКАГОЛЬ: ЯКІ, КОЛЬКІ, КАЛІ І З КІМ С. 10

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пакіядзелкі. №27 (184) 4 ліпеня 2000 г.

РАЗБУРАНАЯ КАЗКА

44 дні ў цягніку ад Лісабону да Бэрліну

На мінульым тыдні міжнародны літаратурны цягнік ад Лісабону да Бэрліну сустракалі ў Вільні. 107 пісьменьнікаў з 43-х краінаў едуць, выступаюць, знаёмляцца. А завецца ёсё гэта — Літаратурны экспрэс — 2000.

— Андрэй, пасыль таго, як такі посыпех спадарожнічае паэтам, у цябе не ўзынікае жадання кінучу прозу і пачаць пісаць вершы?

— Не, ніколі. Можа быць, таму, што паэтту тут нашмат больш, працэнтаву 70-80. І так іх паўсяль запрашашаюць, яны чытаюць, выступаюць. А празікі больш у ценю, бо ня будзеш жа чатаць аповесць...

Пісаць вершы жадання не ўзынікае. Можа быць, я больш зважаю на празічныя бакі жыцця, і яны неяк не кладуцца ў рыфмы.

— У цябе на лацкане бел-чырвона-белы съязг, а прадстаўляеш ты ёсё ж краінчырвона-зялёную. Эта прыватная пазыцыя?

— Я прадстаўляю найперш сябе, як асобу, як пісьменьніка. У нас не афіцыйная дэлегацыя, і я не прадстаўляю дзяржаўныя структуры. А мая пазыцыя як чалавека, як беларуса падкрэсленая, у тым ліку, і гэтым съязгам.

— Вы былі ў шмат яких краінах, а зараз праз Рыгу, Талін, Піцер і д. д. едзеце на Менск, у Беларусь, і атрымліваеца, што вы ўтраіх як бы прывозіце ўесь экспрэс і прадстаўляеце ўсяму экспрэсу Беларусь...

— Вельмі цяжка ў першыя дні было. Партугалія, Францыя, Гішпанія... Пасыль гэтай раскошы, як нас там сустракалі, як частавалі, якія былі выступлені, я чакаў — з жахам на з жахам, але мне было страшнавата — што мы ім пакажем? Чым мы ўзьдзівім? Але цяпер уж не... Но былі накладкі ў той жа Бэльгіі (у сувязі з футбольам), былі накладкі ў Гішпаніі. Нас Эўропаю зъдзівіць цяжкавата, мы ў любы час можам купіць квіток і пакаць, а вось да нас якраз многія едуць дзеля таго, каб пакаць у Беларусь, паглядзець, што там рабіца на самой справе. Таму мы супакоіліся, і я думаю, што ня будзе нам сорамна. Мы ня горшыя будзем у бытавым пляне за ўсё тыя краіны, праз якія праходжаем.

— А здалёку Беларусь якой бачыцца?

— Ведаеш, я ўогуле ўпершыню за мяжой, чакаў шмат, але толькі не таго, што ўбачыў. Тут ёсць і чорнае, і бялае. Я не чакаў, што мы — такія ж, як усе, калі ня лепшыя. Казка разбураная.

— Лепшыя — у якім сэнсе?

— Такая ж зямля, такія ж людзі, прырода. Лепшыя — таму што кожны кулік сваё балота хваліць. Беларусь — гэта маё. Я могу тут спыніца, пакупацца ў рачулы, могу прылегчы пад дрэвам. Там жа не пакідала адчуваўнене, што гэта — не маё.

— Ведаеш, цяпер, калі будуць казаць «Жыве Беларусь!», я буду дадаваць «Жыве Беларусь, наша балота!»

Адзін з трох прадстаўнікоў Беларусі ў гэтым цягніку, празаік Андрэй Федарэнка адказаў на пытанні нашага карэспандэнта. Калегі Андрэя — Вольга Іпатава і Леанід Дранько-Майсюк — выступалі зь вершамі.

— Дзякую. У мянен ёсць зловес, дзе Беларусь асацыянецца з балотам, называецца «Пеля». Яно пра тое, што балота ўратавала чалавека ад сымречі. Таму я ў «балота» ўкладваю крышачку іншае разуменне.

— Вельмі пэсымістычны пісьменнік, дакладней, грамадзянін Быка Васіль кака пра тое, што ён цэшыца, калі не спрадукающа ягоняя змроўчыя прагнозы. Пісьменнік новае хвалі — болей аптымісты. І калі прагнозы аптымістычныя не спрадукающа, якое пачуць застаеца?

— Увесе час застаеца пачуць цэшыца. Гэта як шашаль, які дрэва точыцы. Няспрадуцьня надзеі падточваюць нас, і мы робімся слабейшымі. Я ніколі не паверу, што нэгатыў можа чалавека загартуюць і рабіць яго мацнейшым. Усё ж, мабыць, аптымізм рабіць мацнейшым чалавека.

— Ці не здаралася так, што вашыя

калегі-пісьменнікі зайдзросцілі вашай сітуацыі? Кажуць, што ва ўмовах несвабоды больш жадання тварыць, менш трэба сілу прыкладаць, каб натхненне звязвалася. Яно — ужо ў тваім жаданні супрацьдзейніца зынешнім абставінам. У тых краінах, дзе вы бывалі, гэтага няма і, значыць, натхнення трэба шукаць і чэрпаць зь нечага іншага, прыкладаць нейкія вымогі...

— Я думаю, што калі б тыя, хто мне, як ты кажаш, зайдзросціць, калі такі ёсць, ведалі хоць бы адну дзясятку цяжкасцяў, зь якімі мы сутыкаемся, дык сто разу бы падумалі... Прынамсі, у вочы мне ніхто не гаварыў таго.

У Экспрэсе я вельмі зъдзівіўся, што вельмі шмат пісьменнікаў маладзейных. Я з 1964-га году — і ў нас, у Беларусі, ёсё яшчэ ў маладых ходзіш. Украінцы, літоўцы, шведы... прысалі ўсіх па гадах маладзейных, чым я. Толькі два пісьменнікі ў гадах ёсць аднаму 78, другому — за 60.

— Я магу зразумець, чым вам карысная гэта паездка і асабістая, і як літараторам. А чым яна карысная Беларус?

— Мы амаль у кожным горадзе, у кожнай краіне, дзе праяжджалі, выступалі, давалі нейкія прэс-канферэнцыі, нас перакладалі на кожную з гэтых моваў. Ужо я какуць, колькі людзей падыхаюць і цікавіца — дзе гэта, што гэта, што ў вас там рабіцца? Беларусяў цікавіца як, бадай што, ніводнай іншай краінай. і, мажа быць, ужо тое, што мы ў географічным пляне пашырлы гэтыя магчымасці, плюс яшчэ з паглядзяць яны, прыйдуць да мянен дахаты, паглядзяць, як я жыву. Я запрашаю швэдаў.

Гутарыла Б.Х.

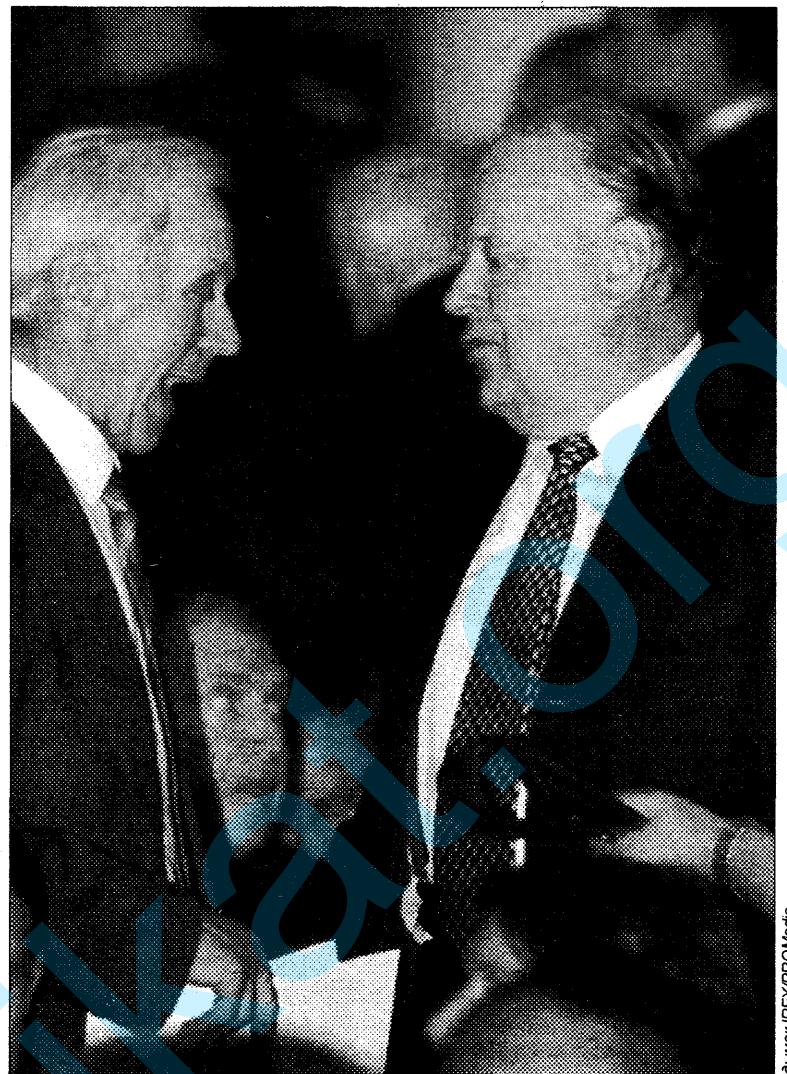
З усёй краіны

**Малады Фронт
пераабраў Севярынца**

МФ ўсё ж аказаўся пад пагрозай расколу: на Сойме старшынём пераабраў Паўла Севярынца (106 галасоў праці 45 за Аляксея Шыдлоўскага). Севярынец прапанаваў сабе ў намеснікі Яўгена Скочку (спорт), Аляксея Чарняева (сувязь з грамадзкімі арганізацыямі), Аляксея Шэйні (пресса), Натальлю Маковік (законадаўства), рэгіянальных лідэраў Сержука Бахуна (Берасцьце), Ан-

дрэя Мялешку (Горадня) і Андрея Кавалёва (Магілёў), а таксама прапанаваў «апазыцыі» вылучыцца аднаго з намеснікаў сваіх шэрагаў. Тая не пагадзілася з такай мізэрнай квотай, маўляў, Шыдлоўскі сабраў 30% галасоў, і выйшла з залі — што было хуччай рэакцыяй на крыдлную паразу.

Павал Севярынец абяцае зрабіць усё, каб расколу не адбылося, але пакуль са сп. Шыдлоўскім не сустракаўся. Кіраўніцтва БНФ, каб не згубіць частку моладзі, прапанавала дысэнтэрам утварыць мядзвею фракцыю ў складзе непарседна БНФ.

Здымак /REX/PROMedia

СІЛА ПРАВА

У Менску прайшоў

Кангрэс Дэмакратычных Сілаў

Кангрэс Дэмакратычных Сілаў канчаткова акрэсілі прынцыпы нацыянальна-дэмакратычнай апазыцыі. На восень — на ўдзел у выбарах. На бліжэйшыя гады — непахісная вера ў сілу права. Як бы Лукашэнка і сцьвярджаў сваю уладу правам сілы, апазыцыя не зьбираеца адступаць ад прынцыпаў. Не магло быць і мовы, каб польская апазыцыя брала ўдзел у выбарах у, скажам, 1982 годзе. Ня можа быць гаворкі пра ўдзел у фарсе і цяпер у Беларусі. Калі трэба чакаць, апазыцыя будзе чакаць. Ніякіх саступак не прадугледжваецца: спачатку выкананыне чатырох умоваў роўнага ўдзелу ў выбарах, толькі пасыль — легітымізацыя органаў улады. Ніхто не авбінаваціць апазыцыю пры гэтым у імкненні да ўлады.

Выявіліся на Кангрэсе і лініі разлому ў адзінкіх шэрагах апа-

тальніцы на старонцы 6

Тады як Малады Фронт стае больш самастойным і, як можна меркаваць па дэлегатах, ператвараеца з камсамольскай у піянірскую арганізацыю, а старэйшыя сябры МФ відавочна абыякавыя да яе лёсу — толькі 151 з 189 дэлегатаў далі сабе клопату прагаласаваць, нягледзячы на ўсё дыскусіі, што разгарэліся на з'езьдзе.

Б.Т.

**Камуністы
у добрачынных
сталоўках**

Барысаўскае габрэйскае таварыства «Святло Мэноры» ад-

чэрвеня пачало арганізоўваць бясплатныя штодзённыя абеды пры сталоўцы, што на цэнтральным праспэкце Рэвалюцыі, дзе харчуюцца з паўсотні галодных барысаўцаў. Сталымі спажыўцамі дармовага харчу з'яўляюцца не толькі людзі, што начујуць у каналізацыях і сутарэннях, але і звычайнія ветэраны вайны і працы. Некаторыя з іх дагэтуль носяць значкі кшталту «Ударнік камуністычнай працы». Гады ўдарнае камуністычнае працы прывялі да аднога выніку — поўнае галечы ў занядбанасці.

Віталь Краўцэвіч, Барысаў

Тыдзень нашага жыцця

НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ

У Менску першых пасажыраў перавёз трамвай, выраблены на «Белкамунмашы». Вагон мае сучасны дызайн, але гриміць на рэйках мацней, чым ягоныя чэскія аналагі. Трамвай «увялі ў строй» да Дня вызваленія Менску ад немцаў. Да 3 ліпеня прымеркавалі і першы канцэрт у новым, гігантычным Палацы Рэспублікі на Кастрычніцкай плошчы. Праспект Скарыны на трох дні перакрылі і разгарнулі на ім велізарны кірмаш на тысячы ятак. Але людзі зabolыгага засталіся сядзедзе на дачах, і праспект быў парунальна пусты.

Лукашэнка, пераходзячы з беларускай мовы на расейскую, выступіў на ўрачыстым сходзе з завярэннямі ў недатыкальнасці беларускай незалежнасці. Сход супстрэй іх волгескамі. «Расеі нявыгадна, каб Беларусь страдала свой сувэрэнітэт, як Савецкаму Саюзу нявыгадна было прымаць у свой склад Баўгарыю», — сам сабе даказаў А.Лукашэнка. «Беларусі нявыгадна страчваць свой сувэрэнітэт», — так прынтарпірэвала слова Лукашэнкі расейская праўрадавая інтэрнэт-сказка gazeta.ru. «Вось тут кажуць, што яны расіцы, а не рускія», — абверг А.Лукашэнка фальсифікатараў лінгвістычнай праўды. — «Ніякія яны не расіцы, а рускія, бо заўсёды

гатовыя аддаць нам тое, што нам патрэбна, аддаць бескарысліва», — прыкладна так аргумэнтаваў ён сваю ўпэўненасць.

Камуністы — страйкбрэхеры

Камуністы (на чале з Калініным) далі Лукашэнку згоду на ўдзел у парлямэнцкіх выбарах, а за гэта іх цяпер ці не штовечара выпускаюць на экраны БТ. Камуністай Расея не бацца — яны так і так за Саюз. Паслуга за паслугу. І цяпер камуністы пачалі кампанію супраць Шарэцкага: кажуць, яму трэба або скласці зь сябе паўночоты старшыні Вярхоўнага Савету, або вярнуцца ў Беларусь. А з іхных рук кампанію падхоплівае Зімоўскі і БТ — ужо зусім беспардонна. З адыходам камуністай праца Вярхоўнага Савету 13 склікання аказаеца фактычна параліжаваная.

Бітва за сена

Цэны зноў папаўзлы ўверх — на 5,5% за першыя трох тыдні чэрвеня.

ТВМ сабраў 27 тыс. подпісаў за адкрыццё Нацыянальнага ўніверсітэту, зь іх 8 тыс. у Лідзе, 5 тыс. у Менску, 103 — у вёсцы Хількавічы Жыткавіцкага раёну і 114 — у Санкт-Пецярбургу.

У Гомелі 13-гадовы хлапчук захацеў паказаць «што та я» ды залез на 190-метровую тэлевежу. Наверсе яму стала страшна, і спусціцца сам ён ужо ня змог. Пабачылі яго там толькі адзеля істотнага пагаршэння якасці радыёсигналу.

Тамсама ў Гомелі памёр Рыгор Клімович — адзін з кіраўнікоў паўстання вязняў у Нарыльскім лягеры, які апісаў гэта ў сваёй книзе «Канец Гарлагу». Было яму 75. Зямля яму пухам. На год менш прафыў артыст Купалаўскага Мікалай Яроменка. Лекары даўно забаранялі яму іграць у апошнім

ягоным спектаклі «Касцюмер», але ён усё адно іграў, яшчэ і ў палітыцы рваўся ўдзельнічаць, у лукашэнкаўскія палаты ўваходзіў.

А двое дзядоў, іхных аднагодкаў, у Дубое (гэта старое мястэчка на захад ад Пінску), пабіліся на поплаве — не падзялілі сенажаці. Адзін адному даў мяташкай па галаве, другі ў адказ прастрэліў першаму нагу. На Камянецчыне ў такой сама суітвары адзін адному сена падпалі, і яно згарэла разам з замом. Людзі б'юцца за сена, значыць будзе з малаком.

Б.Т.

З рэдакцыйнай пошты

Пляц Люанды

У Менску ўжо нават школьнікі ведаюць, дзе знаходзіцца пляц Банталор і дзеялі чаго ён існуе. Але тым ня менш шэраг маласвядомых грамадзян у незадаволены тым, што дзеля задавальненія сваіх патрэб ім дазваляюць зьбірацца толькі ў адным месцы. Маўляю, няма альтэрнатываў. Абіваюць парогі гарвыканкаму, адрываюць ад працы на карысць гараджанаў сп. Чыкіна.

Для задавальненія зваротаў грамадзян прарапаную дадаткову вызначыць дзеля арганізацыі пікету да мітынгаў пляцоўку ля станцыі аэрапорт «Шабанах», назашуши яе «пляц Люанды» (гэта таксама горад-пабрацім Менску, кожны мянчук павінен ведаць). І калі які-небудзь недабоек-апазыцыянэр будзе незадаволены тым, што яго пасылаюць на Банталор, дык у якасці альтэрнатывы можна будзе паслаць яго ў Люанду.

Вячка Васіленак, Менск

Мэдалістай шмат, беларусаў вобмаль

А ў верасні ў 15 школ гораду прыйдуць каля тысячи шасцігодкаў. З 50 першых клясаў у наступным навучальным годзе толькі адзін будзе беларускамоўны. І тое, калі дастатковая колькасць бандкоў наважыцца падаць адпаведныя заявы. Нагадаем, што паводле апошняга перапису 23% жыхароў Наваполацку лічыць сябе расейцамі па нацыянальнасці. Гэта населены пункт з самай вялікай у вобласці адноснай колькасцю расейцаў.

Андрэй Аляксандраў, Полацак

З усёй краіны

Краёўцы сышлі ў лес

25 чэрвеня ў Чэрвені (Ігумене) адбылося ўшанаванье памяці ахвяраў сталінскіх рэпрэсіяў. Асобнай калёнай прыйшлі на цырымонію калі 10 чалавек з арганізацыі «Край», якія можна было пазнаць па бел-чырвона-белых сцягах з дэзвюма чорнымі стужкамі. Мясцовая міліцыя і КГБ ня здолелі іх затрымазці, выклікалі яшчэ амонаўцаў зь Менску, але краёўцы пасыпелі схавацца ў лесе і зынілі. Краёўцы ўдзельнічалі таксама ў нядынім ушанаваныні памяці расстряляных саветамі вязняў мядзельскай турмы.

Чорны Война

Грыб патрабуе беларускага суду

Ян Грыб, які быў затрыманы 19 траўня калі гарсуду ў Менску

пад час абвяшчэння прысуду М.Чыгіру, ад судзьдзі Вікторм Сыцяпанавай запатрабаваў, каб яна вяла суд па-беларуску. Судзьдзя падумала-падумала і сапраўды перанесла працэс на 4 ліпеня і паабяцала забясьпечыць перакладчыка. Сёння суд пакажа, ці паўплывае гэта на вынік.

Б.Т.

Праядждае Філарэт

Яшчэ адным фарпостам расейскага праваслаўя паболела на Барысаўшчыне. 24 чэрвеня была асьвячаная Спаса-Праабражэнская царква ў вёсцы Вяляпічы. Асьвяціці бажніцу сам Філарэт, якога, не рабіўшучы Лукашэнку, з цветкамі сустракалі старшыня Барысаўскага райвыканкаму з намесніцай, дырэкторы мясцовых саўгасаў й сярэдніх школы.

Апрача таго, экзарх падараваў даркве абрэз і агалосіў свой на-каз з даручэннем бадзюшку Хеведару Чарнякову «абкармляць». Яшчэ й прыхаджанаў Свята-Успенскія царквы суседнай вёскі Зорычы, што да камуністай называўся Сморкі. Прашпацыраваўшы па алеі герояў і ганаровых грамадзянам вёскі, зазірнуўшы ў тутайшы музэй і пажадаўшы многія лета люду, Філарэт зъехаў у Менск.

Лявон Ігнатовіч, Барысаў

На Полаччыне — шасцізначныя нумары

З 1 ліпеня ў нумарох тэлефону ў Полацку ў Наваполацку будзе 6 лічбаў. Перад наваполацкімі нумарамі трэба набіраць

дадатковую «пяцёрку», а перад полацкімі — «чацверку». Зъмініцца ў міжгароднія телефонныя коды гэтых гарадоў. Каб датэлэфанаўца, пасыль «васьмёркі» тут будзе набіраць 0214 і дадаваць 6-значны нумар.

Апошнія гады 60% выхаванцаў наваполацкіх сярэдніх школ паступаюць універсітэты Беларусі ці замежжа (сярэдняя ж лічба на Віцебшчыне — толькі 35%).

ПАЗЫТЫВЫ

ЛЯ ГАСЦІНЦА СТАРОГА...

А над табою, у бездані ліпеньскага неба, нібы ветразь, старая бяроза пры белым і пыльным шляху. Край пры дарозе. Бацькаўшчына.

Тысячу гадоў нам шануе з дарогамі. Ни тое, што яны ў нае надта добрыя, праста нас не абе-хадзі. Ніколі й не аў'яжджалі. Спачатку, прауда, больш плавали: Дняпром і Дзіўнай, Нёмнам і Вяльлёй, магутнай Прыпяцьцю і рудым Бугам. Потым па чыгунцы, а па вайне, у дадатак, па паралельных аўтатрасах лятуць дзень і ноц на Москву і Берлін, на Пецербург і Адэсу.

Прыкладна 200 000 паездак за год рабілі праз наш край замежные аўтаправозчыкі. Чаму рабілі? Бо за мінулыя паўгады

пильныя назіральнікі, якіх у нас, як на сабаку скочак, не далічыліся амаль 12 000 гасцінцёў.

Той бяды! — скажа абыякаўшы да эканомікі грамадзянін і зробіць буйную памылку. Во ў выніку антыбеларускіх паводзін кіроўцаў буйнагабарытнага транспарту мы страцілі 3 500 000 паўнавартых амэрыканскіх даляраў толькі на розных зборах і паборах.

Чаму? Во суседзі нашы, Украіна і Літва з Латвіяй, дай ім Бог здароўя, бяруць у трох разы меней за нас з аднаго падарожніка.

А ў нашых аўтаправозчыкі яшчэ іншыя бяды. Пад бокам у нас Эўропа. Эўропа ўвіла больш жорсткія экалагічныя нормы для

грузавых аўтамабіляў. Таму нашы дзяবле тысячи прыватных перавозчыкаў вымушаныя інтэнсіўна аба-наўляць аўтапарк. Каб захоўваць канкурантаздольнасць, ім патрэбна мінімум па 100 новых машынаў з фурамі штогод. Братлі ў лізінг (гэта аренда з наступным выкупам), бо замежных кредиты Беларусі ніхто не дае. Лізінгавыя кампаніі лепшых у Эўропе аўтаводаў паставілі ў Беларусь каля 5000 машынаў. Але дзеля таго, што падаткі на адну машыну ў краінах Эўропы разнічаюцца на 15% меншыя за нашы, нашы аўтаправозчыкі страчваюць магчымасць распласціца за тыя машыны і аказваюцца перад пагрозай іх канфіскацыі.

Міхал Залескі

Зымак/REX/PROMedia

Зымак/REX/PROMedia

ТЭЛЕВІЗАР

з рэдакцыі
пошты

**Ганьба
прафанатарам ідэяу**

Хачу падзяліца думкамі наконт Усебеларускага зьезду за незалежнасць. Ідэя яго пра-вядзення, безумоўна, станоўчая. Трэба паказаць съвету, што беларусы хочуць жыць заможна, быць прызнанымі ў міжнароднай супольнасці, мець незалежную краіну і не збіраюцца моўчкі глядзець на тое, што зь імі робіць лёс. Хтосьці з ініцыятарамі правядзення гэтай акцыі заявіў, што трэба вылучаць дэлегатаў ад народу паводле прынцыпу, які быў ужыты ў 1917-м годзе.

I вось, справа распачалаася. Быў створаны аргкамітэт па правядзеніі кангрэсу. Былі праведзены сходы грамадзянаў у розных гарадах Беларусі, у тым ліку і ў Віцебску. На гэтых сходах жыхары галасавалі за прапанаваныя кандыдатуры (сystык якіх быў падрыхтаваны зарадзі). На «ход» у Віцебску з'явілася каля 100 (!) чалавек. За гадзіну амаль адзінагалосна быў зацверджаны більшікі дэлегатураў. Усе абраныя дэлегаты — барацьбіты за беларускасць, за незалежнасць краіны. Гэта й добра, але пры такім раскладзе ні пра якую легітимнасць пастановаў Усебеларускага зьезду казаць немагчыма: на ім будзе прадстаўлены яй ўесь НАРОД, а толькі яго нацыянальна-свядомая частка. Таму з'езд на будзе мец пайдынгамі, выступаць ад імя ўсего беларускага народу. Гэта будзе чарговая сходка прадстаўнікоў апазыцыі і яе сымпатыкаў. Ня болей.

Людзі, у масе сваёй, нават ня ведаюць пра маючы аddyцца кангрэс: раскруткі ідэі няма нікай. Некаторыя апазыцыйныя газеты, канечнече, надрукавалі абвесткі, але ня ўсе людзі чытаюць тых выдданыні. Дзяржаўныя ж СМИ, зразумела, маўчаць. Былі надрукаваныя і ўлёткі, але зусім неінфармаваныя і да съмешнага малой колькасцю.

Незразумелая таксама пасьпешнасць у правядзеніі кангрэсу: спачатку ён мусіў аddyцца 14—15 ліпеня, зараз трохі перанеслы — на 29-га. Ясна, што за такі тэрмін немагчыма добра падрыхтаваць грамадзтва да гэтай акцыі, а тым больш — разабрацца з усімі арганізацыйнымі пытаннямі. Але чуў, што толькі чатыры чалавекі з паўсотні прадстаўнікоў дэмакратычных арганізацый, што працујуць над падрыхтоўкай зьезду, выказаўся за перанесенне акцыі бліжэй пад восень (сярод іх, кажуць, быў і Вінцук Вячорка). Такім чынам можна сказаць, што гэтая акцыя — марнаванне грошай і падстайка высокай ідэі. Ганьба.

Яраслаў Манцэвіч, netyar@veras.org

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДІЁ СВАБОДА

ЧАС	KHz	XVALI	22:00-23:30	6105 9535,9750	31
18:00-19:30	7295 9610 11725 15565	41 31 25 19		11865 6065 7295 9635,9750	25 31 31
ЧАС	KHz	XVALI	06:00-07:00	6065 7295 9635,9750	31

Сярэднія хвалі — 576 і 612 кгц
Адрас: 220005 Менск-5, п/с 111; Vinohradská 1, Praha 110 00 CZ
Інтэрнэт: WWW.SVABODA.ORG

НАСТРОЙЦЕСЯ НА "СВАБОДУ"!

ЗЬЕЗД У РАЗЪЛІКУ НА НАЙГОРШЫ СЦЭНАР

Гутарка з Аляксандрам Старыкевічам

Адной з рэзалюцыяў Кангрэсу

Дэмакратычных Сілаў стала заява аб падтрымцы Усебеларускага Зьезду за Незалежнасць. Такім чынам, супярэчнасці між аб'яднанай палітычнай апазыцыяй і групай інтэлігенцыі, што ініцыявалі правядзенне агульнанацыйнага форуму за незалежнасць, здаюцца пераадоленымі ці, прынамсі, адкладзенымі на восень.

Апазыцыя, як вядома, сумнівалася ў актуальнасці такога форума і засыцерагала ад дэвалываць ідэі Усебеларускага Зьезду. Ад каго цяпер сыходзіць найбольшая пагроза незалежнасці, што выклікала неабходнасць такога форума, спыталіся мы ў журналіста Аляксандра Старыкевіча, каардынатора ініцыятыўнай групы Зьезду.

— Найбольшая пагроза беларускай незалежнасці сыходзіць ад нашай уласнай слабасці і няздольнасці будаваць сваю дзяржаву. Усе астатнія пагрозы былі, ёсьць і будуть, і нічога мы зь імі на зробім. Таму трэба менавіта сярод гэтай групы насельніцтва прыхільнікаў незалежнасці, менавіта на іх трэба скроўваць агітацыйную працу.

— Якім чынам Усебеларускі Зьезд за Незалежнасць мае дапы рады гэтай разылітай у грамадзтве млявасці?

— Ніводная адзінкавая акцыя сама сабою нічога тут ня зробіць, і Зьезд — не вынятак. Трэба прадаваць доўга, аладжана, пасылядоўна. Зьезд — праста адзін з этапаў гэтай працы. Вельмі важнае, крэтычнае наступнае дзесяцігодзінье: калі беларуская незалежнасць пэртрывае яго, калі мы выстаім, далей пытаныне пагрозы незалежнасці зьнікне з парадку дня, тады ўжо замест яго прыдзе пытаныне, якое гэта будзе дзяржава. Але трэба пралічваць розныя спэнары, у тым ліку імагчыма зьнікненне прыкметай фармальнасці сувэрэнітэту.

Да гэтага найгоршага спэнару трэбы быць гатовымі. I вось тут вельмі важным можа аказацца Акт Незалежнасці, прыняты Усебеларускім Зьездам. Акт Незалежнасці ўстае ў адзін шэраг з такім дакументамі, як Устаўная Грамата БНР, Дэкларацыя 1990 году, Канстытуцыя 1994 году.

Сувэрэнітэт — той з праграмных элемэнтаў дэмакратычных сілаў, які падзяляюць найбольш людзей у беларускім грамадзтве. Вартасць сувэрэнітэту больш зразумелая, чым значынне правоў чалавека, дэмакратычных прападураў і рынакаў эканомікі. Значыць, менавіта на гэтай платформе могуць аб'ядноўвацца розныя палітычныя сілы, і, думаю, Усебеларускі Зьезд адыграе сваю ролю

ў гэтым яднанні.

Трэба шукаць паразуменія ў справе захавання беларускай дзяржаўнасці з расейскамоўным насельніцтвам, трэба мно-
жыць менавіта сярод гэтай гру-
пы насельніцтва прыхільнікаў незалежнасці, менавіта на іх

трэба скроўваць агітацыйную працу.

— Івонка Сурвілла скеп-

тычна ставіцца да ідэі Зьезду.

Што Вы робіце, каб пе-

раканіць беларускую дыяс-

пару ў ягонай дарэчнасці?

— Гэта перабольшаныне — што скептычна. У сакавіку я су-
стракаўся зь ёй, і яна цалкам падтрымала гэтую ідэю. Але сапраўды пасыльня нехта распа-
сюджаў за акіянам чуткі, што за арганізаторамі Зьезду стаіць Лукашэнка, што ёй выклікала не-
ўразуменіе сярод эмігрантаў.

Але цяпер контакт са сп. Сурвіллай, Навумчыкам, Кіпелем на-
ладжаны. Мы больш ия маем

проблемаў з Радай БНР, пасва-

рыць нас зь імі не ўдалося.

— Ходзяць чуткі, што за аргкамітэтам Зьезду

стаіць Віктар Ганчар.

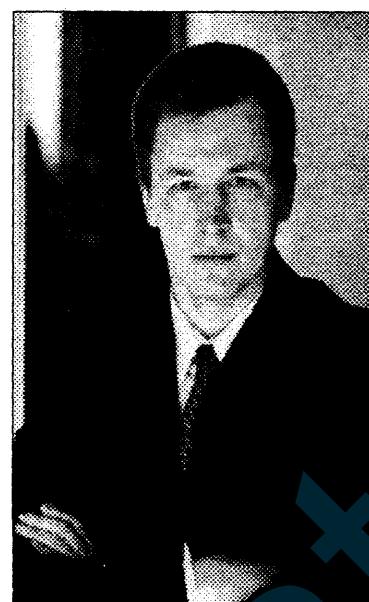
Як Вы можаце адкаментаваць гэ-

тыя чуткі?

— Я быў бы рады, каб за арганізаторамі Зьезду стаіць Віктар Ганчар, бо гэта б азнача-
ла, што ён жывы.

Мы ўвесь час шукаем пад-
водныя камяні, каб толькі нех-
та на нехміні выйграў... Але выйгрыш ад Зьезду будзе най-
перш для беларускай дзяржаў-
насці, а не для нейкіх канкрэт-
ных асобаў. Кажуць пра Ганчар-
а, кажуць пра КГБ... Хай КГБ...

Я быў бы рады, каб КГБ папра-
даваў на беларускую незалеж-
насць. Дзякую Богу, што хоць-
ся сустаршыні ў Зьезду не западоз-

лова на гэтае пытаныне я не ад-
кажу. Усё напісаны ў ягоным эсэ
«Незалежнасць — гэта...». Што да разумення незалеж-
насці пэўнымі асобамі з ураду, дык я думаю, што там гаворка
ідзе проста пра падмену паніць-
цяў.

— Што ўдаецца, а чаго не ўдаецца на этапе падрых-
тоўкі Зьезду? Чым могуць
дапамагчы чытачы «НН»?

— Падрыхтоўка Зьезду вяд-
зеца ўжо пяць месяцаў, і хто
хацеў далучыцца, той далучыў-
ся. Сыстэма вылучэння на
зьезд максімальная спрошчаная —
гэта на выбары, а вылучэн-
не, я гэта падкрасылі. Зьбіра-
юцца актыўныя людзі. Хай не-
дзе зьбіраюцца сто, недзе дзівесь-
це чалавек. Але дзе вы бачылі,
каб недзе сабраліся — са сваёй
волі, а не сагнаныя ўладамі —
хоць то чалавек у падтрымку
саюзу з Расеяй? Такога не было,
як не было ніякіх пратэстуў гра-
мадзкасці, калі развальваўся
СССР. Так што прадстаўнічы
Зьезд не такая ўжо малая, як
для чыста грамадзкай, не палі-
тычнай ініцыятывы, што ідзе
зьнізу. Вага рашэння ў зьезду
залежыць не ад таго, колькі чалавек
вылучаюць дэлегатаў, два-
цацца ці дзеўзе тысячы (а мы ра-
зумеем, што пайнавартасныя
выбары з удзелам больш за 50%
выбарцаў сёньня правесці не-
магчыма), а ад таго, наколькі
яны будуць падтрыманыя ў гра-
мадзтве пасыльня прынцыпія. Мы
моў самі хацелі большага ўдзе-
лу розных людзей, але маєм
тое, што маєм. Зрэшты, у кам-
паніі па вылучэніі дэлегатаў на
Зьезд бярэ ўдзел больш людзей,
чым у «грамадзка-палітычным

дзялігату». — Ці гатовы ВЫ дас-
лаць запрашэнне на Зьезд за Незалежнасць Аляксандру Лукашэнку і ў ягонай дарэчнасці? — Пра гэта думаецца ўжо
на першы год. Але не на зъездзе
зэты кампраміс будзе аблік-
коўца. Аснова кампрамісу —
згода на недатыканыя зънізу
свернітэту самастойнай, незалежнай Беларускай дзяржавы. У гэтым ніякіх саступак быць
ня можа. Ніякіх адзінных дзяр-
жаваў з двума сувэрэнітэтамі.
— Ці гатовы ВЫ дас-
лаць запрашэнне на Зьезд за Незалежнасць Аляксандру Лукашэнку і ў ягонай дарэчнасці? — Ці гатовы ВЫ дас-
лаць запрашэнне на Зьезд за Незалежнасць Аляксандру Лукашэнку і ў ягонай дарэчнасці? — Ці гатовы ВЫ дас-
лаць запрашэнне на Зьезд за Незалежнасць Аляксандру Лукашэнку і ў ягонай дарэчнасці?

— Ці гатовы ВЫ дас-
лаць запрашэнне на Зьезд за Незалежнасць Аляксандру Лукашэнку і ў ягонай дарэчнасці? — Ці гатовы ВЫ дас-
лаць запрашэнне на Зьезд за Незалежнасць Аляксандру Лукашэнку і ў ягонай дарэчнасці? — Ці гатовы ВЫ дас-
лаць запрашэнне на Зьезд за Незалежнасць Аляксандру Лукашэнку і ў ягонай дарэчнасці?

— Як, па-Вашаму, ці
будзе патраба ў скліканыі
другой сесіі Зьесду ўвесені?

— У мене такое непрыемнае
уражанне, што сёлета падзеі буду-
цу разгортвацца паводле сцэ-
нару 96-га года. Да нейкага
прынцыпавага моманту дэмак-
ратычных сіл застаюцца непад-
рыхтаванымі. Тлумачэння ні-
аконці таго, што рабіць пасыль-
ня ў сёньнях іншых кісліц
восені.

— У мене такое непрыемнае
уражанне, што сёлета падзеі буду-
цу разгортвацца паводле сцэ-
нару 96-га года. Да нейкага
прынцыпавага моманту дэмак-
ратычных сіл застаюцца непад-
рыхтаванымі. Тлумачэння ні-
аконці таго, што рабіць пасыль-
ня ў сёньнях іншых кісліц
восені.

— У мен

ТУТ БЕЛАРУСЬ, ТУТ РУСЬЮ ПАХНЕ

Так, словамі вядомага беларускага барда, будзе добра сказаць пра фэст старажытнай культуры, што адбыўся ў мінулыя выходныя ў Наваградку. Ідэя вельмі файная — рыцары на вуліцах старое сталіцы, сярэднявечная музыка, двубоі, штурм на Замкавай Гары....

Ішчэ ў першы дзень фэсту раніцай у лягеры на возеры Ліцьвінка рыцараў падзялілі на трох часткі — ліцьвіні, крыжакі і рускія. Паводле сцэнару — г.зн. уяўленняў арганізатораў аб гісторыі, пад час інсцэнізаванага штурму Замкавай Гары крыжакамі (1314 год), у вырашальны момант на дапамогу ліцьвінам прыходзяць рускія, і разам братнія народы перамагаюць крыжакоў! Вядучы, а за ім і галоўны камандзір фэсту расеец Сакалоў увесь час гучна, празь мікрофон называлі прысутных няйначай як «господа», а краіну, куды гэтым разам прыехалі пабіцца на мячах, — «Белоруссія». Няўжо ў Беларусі бракуе сваіх знаўцаў сярэднявечча? І ці не абраца гэта — у нашай старажытнай сталіцы, ды хоць бы адно слова па-беларуску?.. Хоць усе фундатары, здаецца, айчынныя...

Адзін з рыцараў у прыватнай размове сказаў мне, што правядзенне такога фэсту ў Наваградку наступным разам будзе праблематычным з-за того, што «зарац арганізаторы пабачылі пад час мерапрыемстваў шмат бел-чырвона-белых сцяягоў ды начулу шмат беларускамоўных». Вось так, калі хоцаш фэсту — хадзі з анучай ды гавары па-расейску.

ПАПАРАЦІ і ПАПАРАЦЫ...

Мадэрнізаванае Купальле ў стылі «трэці сэктар»

Гэтае месца славіцца сярод месьчіцай сваёю прыгажосцю. На велічным абрыве вышынёй зь дзвеяцілінейкі дом, па-над невялікай рэчкай Лучосай, з відам на прыожы лес на тым беразе і бродам унізе. Там адпачываюць розныя кампаніі, бывае, нават не найлепшыя, але гэтым разам тутака сабраліся хлопцы ѹ дзяўчата, што называюць сябе «Сёма грань», каб пайдзельнічаць у купальскім съязце.

Съмецьце

Першая група, названая кімсьці ласкава «працоўна», прыйшла на месца яшчэ а 9.30. Яна знайшла, што прыгоже месца забруджанае ўшчэнт бутэлькамі, слоікамі, поліэтыленавымі

пакетамі і кават бітым шклом. Прыышлося першыя паўгадзіны прысьвяціць прыбіранню тэрыторыі.

Пасля была ўсталявана «штабная» палатка, а дужыя хлопцы выцягнулі некалькі бярвенняй з-пад абрыву, бо на месцы дровоў не знайшлося.

Традыцыі

Да прыходу асноўнай групы ўдзельнікаў працуўная група зрабіла купальскае кола на высокім слупку, абапляла яго дубовымі, кляновымі, бярозавымі галінкамі і лістотай, упяляла каляровыя стужкі. Дзяўчата таксама сплялі дзве лялькі-русалкі і нарабілі вянкоў. Хлопцы зрабілі плыт, які павінен будзе потым раніцай паплысьці з

вогнішчам і русалкамі па рацэ. І, галоўнае, нацягнулі па пэрыметры абрыву дрот з белымі сыгналынімі сцяяжкамі. Каб госьці ня падалі — высока.

Госьці

Прышлі: байкеры з велізарным прыгожым матыцклем, анкалягічныя хворыя з сваім доктарам (на ўсялякі выпадак), настаўнікі школы, з якой супрацоўнічае «Сёма грань», сябры арганізацыі і іх сябры.

Гульні

Прэлюдыя да купальскага вогнішка стваралася з гульняй. Спачатку ўсе засята «трэслі вавёрку», потым «лавілі цяцерку», а пазней гульні ішлі асобна ў групах.

Нячысьцікі

Моладзь з вайскова-спартовага клюбу «Мядзведзь» выконвала ролю традыцыйныя на Купалы нячысьцікі. Г.зн. той самай цёмнае сілы, што раней нібыта пераварочвала калёсы, валіла платы, прыліпала дзіверы колам і рабіла іншую будрную працу.

У задачу апранутых у камуфляжы, размалываючых у цёмнае (натуральны камандас) хлопцаў уваходзіла красыці Купалінку, вугольле з вогнішча, ну, і іншыя шкоды.

Купалінка

Першую шкоду яны зрабілі тады, калі ніхто не чакаў — у час выбараў Купалінкі (самае прыгоже дзяўчыны). Галасаванне праходзіла шумам, і нячысьцікі ўпарты аздойвалі сваю кандыдатуру. Толькі потым усе «белыя» зразумелі, што Купалінка аказалася апранутая цалкам у чорнае (такім чынам, калі яе скрасыці і схаваць у лесе, знайсьці будзе цяжэй).

Шоў

Пасля выбараў інструктары таго ж клубу «Мядзведзь» прадэмантравалі сцэнку, як у чорным завулу на дзяўчыну нападае хлопец, каб абраўваць. Удзельнічай нават нож. Але дзяўчына, якая насамрэч добра валодае

Дзе варта быць

СТАГОДЗДЗЕ АРМСТРАНГА

Да стагодзізі з дня нараджэння караля джазу Луіса Армстронга 5 ліпеня а 19-й у Канцэртнай залі Філярмоніі ладзіць вялікае джазавае шоў. Выступае беларускі ансамбль традыцыйнага джазу «Рэнсанс», якім кіруе Мікалай Лапчанок, а таксама «Джаз-бэнд» Аляксея Канунікаў з Санкт-Пецярбургу. Вядзе праграму Зыміцер Падбярэзскі.

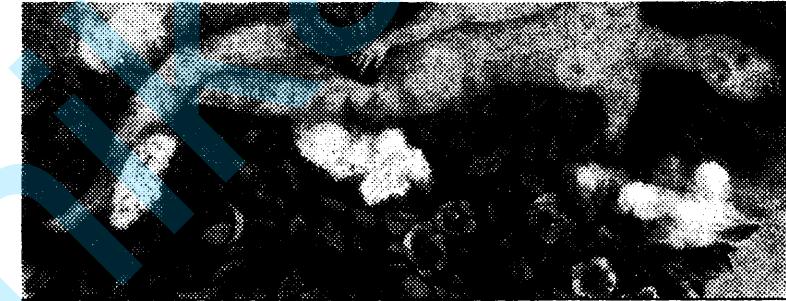
АРГАНІСТЫ З УКРАІНЫ

6 ды 7 ліпеня ў 19.00 Зала камэрнай музыкі Філярмоніі ладзіць арганную канцэрты. Госьць з Украіны Георгі Куркоў прадставіць праграму твораў польскіх кампазытараў ХІХ-XX ст.: Суржынскага, Гурскага, Фрэзера, Навайскага, Рыхлінга, Зленскага, а таксама Станіслава Манюшкі.

Капярына Кудрыцкая

ЛЯГЕР НАРОДНЫХ ЛЕКАРАЎ

3 1 да 15 ліпеня на Мядзельшчыне праводзіцца традыцыйны летні лягер для народных лекараў з усіх Эўразіі. Я і раней, яго арганізуе знахар з Мядзелу Мікалай Возераў. Ведуны і шаптухі абміняюць досьведам і прадэмантруюць свае магчымасці на хворых,

зьлева і справа (усе вырашилі, што шчасцьца стукнула столькі, што трэба дзяляцца), ён выканав песьню і замацаваў сваё права.

Пасля кожны рабіў, што хацеў, на рабар — гулялі ў гульні, лавілі нячысьцікі (альбо чысьцікі — не разбярэш), танцевалі, сядзелі і пяклі бульбу, пілі піва.

Пошукі

Нехта згадаў, што няблага было б знайсці папараць-кветку. Але й тут не абышлося без нячыстык: яны паселі ў лесе і запальвалі съвечкі-зіньнікі, каб блыць людзей. Апошнія, такім чынам, блукалі з падыядзінами, губляючы адсталых, якіх нячысьцікі мазалі сажай. Але знайшлі, адразу з прызам — майкай з Амэрыкі.

АЧЫШЧЭНЬНЕ

Нячысьцікі так надакучылі, што два хлопцы вылавілі аднаго з іх і перакінуці цераз вогнішча — як вядома, разам з закідам у крапіву, гэта мэтад, каб ачысьціць нячысьцікі. Тых як ветрам здула.

Вянкі

Пачало съвітаць, дзяўчата пайшлі варажыць — спачатку кідалі вянкі на дрэзы (у каго зачэпіца). Хлопцы кінулі лезьцы на дрэзы, каб трапіць у кандыдаты ў абрания. Пасля дзяўчата пайшлі запускаць вянкі на ваду. У перадсвітлівай імgle вельмі прыгожа выглядалі гэтыя вянкі з съвечкамі на іх.

Побач палезылі ў ваду купацца хлопцы.

Русалкі

Апошнім акордам стаўся запуск плытэ з русалкамі і вогнішчам на ім. Яму пажадалі далісці мінімум да Дзьвінску, а лепш у Швэцыю, да партнёраў арганізацыі. Пасля некаторым актыўнымі удзельнікамі съвіта зуручылі дзіўлімі з лягатыпамі свята.

Засталося прыбраць за сабой.

А чаму называецца «папараці і папарацы»? Бо ўсё было зьнятага на відэа і фота, і гэтыя фотаздымкі можна будзе пабачыць у Інтэрнэце. Так нам абяцалі з аднаго on-line часописа.

Сёма Гранін, Віцебск

Весткі з Вільні

БЕЛАРУСЬ ЗАМЕСТ ЛІТВЫ

У Літве разрастасцца новы скандал. Урад не згаджаецца з тым, каб выплаты за прымусовыя работы й працу зъняволеных у фашыстоўскім III-м Рэйху выплочвалі літоўскім грамадзянам Беларусь і Расея. Усю гэтую спраvu, што праўда, праспаў сам літоўскі ўрад, які толькі цяпер даведаўся пра гэтую акалічнасць, прычым даведаўся амаль выпадкова.

Паводле праекту, абвешчанаага нядыўна ў Бундэстагу, выплаты мусіць быць сплочаныя з фонду, утворанага нямецкім урадам і арганізацыямі людзей, якія ў вайну змушана працавалі ў Нямеччыне. Беларускі й расейскі фонды «Параузменыне» й «Поніманіе», якія мусіць выплочваць тых нямецкія грошы сваім сучыннікам, адчынлі свае аддзелы таксама ў трох краінах Балты. Дык вось, гэтыя аддзелы прымалі заявы ад ахвяраў нямецкага палону й рабілі выплаты. Калі літоўцы пра гэта дазналіся, віцеміністар замежных справаў В.Ушакас патрасіў немцаў, каб яны зъмянілі той парадак, каб грамадзяне Літвы атрымлівалі выплаты ад установаў уласна літоўскіх, а ня трэціх краінаў.

Тое, што жыхароў Літвы ўжо прадстаўляюць у гэтай грашовай справе іхняя суседзі, стала вядо-

ма зусім нядыўна... Нягледзячы на тое, што юрыдычныя баталіі вакол гэтай справы, у якіх бралі ўдзел дыпляматы Нямеччыны, Амерыкі, Польшчы разам з адваламі ахвяраў фашызму, былі яшчэ летас, літоўскі бок маўчаў... У літоўскіх міністэрствах ніхто не цікавіўся, напрыклад, колькі жыве яшчэ асобаў, якіх гвалтам вывозілі ў Нямеччыну ў часе апошніх вайны. А пару тыдняў таму старшыня камітэту ў правах чалавека літоўскага Сойму Э.Зінгерыс заявіў, што праўз нядайнасць літоўскіх дыплямататаў ягоныя сваякі, напрыклад, могуць стащиць права на тых выплаты. Высьвятляецца, у ліпені 96-га чыноўнік літоўскага амбасады ў Нямеччыне падпісаў дакумэнт, у якім пачынердзіў, што ён прыняў ад нямецкага боку 2 мільёны нямецкіх марак у якасці гуманітарнай дапамогі і што гэтая сума залічваецца ў якасці кампэнсацыі за шкоды, прычыненныя краіне гітлеравымі. «На выплаце кампэнсацыі ўрад Нямеччыны лічыць любыя прэтэнзіі з боку жыхароў Літвы за страты, панесенныя ад рук нацыянал-сацыялістуў за цалкам неабрүтаваныя», — съвярджаў той дакумэнт. Грошы пайшлі на заснаваныя дому састарэлых — ахвяраў вайны.

Зінгерыс запатрабаваў каса-

ваннія гэтага дакумэнту. Гаворка вядзенца ня толькі пра кампэнсацыю за прымусовыя работы, але й за шкоды, нанесенныя літоўскай гаспадарцы, і пра асабістую маёмасць грамадзянаў, якую была разрабаваная.

Пасля гэтага скандалу спадар П.Гіліс, які ў 1996-м быў міністрам замежных справаў, спрабаваў усіх супакоіць, падкрэсліваючи, што гуманітарную дапамогу на дом састарэлых людзей ня треба звязваць з праблемай выплаты кампэнсацыі ахвярам вайны. Таму спадар Гіліс лічыць, што патрабаваныні пра касаваныне тae дамовы ёсьць памылка ў сітуацыі, якую можна выправіць бяз шуму.

Літоўскі МЗС съцвярджае, што запіс пра адмову ад кампэнсацыі патрапіў у тэкт дамовы выключна з ініцыятывы супракоўніка амбасады, а ў Вільні пра гэта ніхто нічога ня ведаў.... Само ж міністэрства замежных справаў Літвы пазбягае каментароў на гэтую тэму. Больш за тое, яно нават хавае імя таго «гора-дильлямата». А вось агенцтва BNS съцвярджае, што гэта быў Вітаutas Гудрайціс, дарадца пасольства ў Нямеччыне...

Але як магло здарыцца, што інтарэсы грамадзянаў балтыскіх краінаў у справах нямецкіх кам-

пэнсацыяў прыняла на сябе Беларусь? І Расея таксама. Зінгерыс паведамляе, што гэтыкі стан рэчаў склаўся яшчэ за савецкім часам, калі ў Беларусь, і краіны Балты былі складнікамі агульнае дзяржавы — СССР. Паводле ягоных словаў, гэта ганьба, што інтарэсы Літвы прадстаўляюць былыя яе акупантамі. «Цяпер мы спакойна чакаем, калі немцы, разам з амэрыканцамі, вызначаць суму, што нам належыць, — кажа Зінгерыс.

— Дарэчы, пра існаванье гэтых умоваў ужо даўно ведалі нашы палітыкі. Ад пачатку 90-х гадоў. Расея дастала ад Нямеччыны мільярд марак у якасці кампэнсацыі. Частка тых грошай прызначалася беспасярэдна для ахвяраў нацысцкага гвалту, які ў часе вайны жыў ў Літве. Я ведаю таксама, што мая мама, якая перажыла ковенскую гету, атрымала паведамленне ад расейскага пасольства пра кампэнсацыю, якая ёй належыць. Між іншым, так тых грошай ня атрымала...

Як бачым, размова вядзенца пра мільярды марак, якія ў якасці пачатковага ўнеску былі пераведзеныя яшчэ за Гарбачавым на раункі беларускіх, украінскіх і расейскіх дзяржавных банкаў. Колькі іх там засталося ў ці былі пераведзеныя грошы яшчэ — невядома. І тых, каму яны былі

прызначаныя, нічога пра іх ня ведаюць. Яшчэ праз адзін дзясятак гадоў на іх ужо ніхто ня будзе кваліца, апрач саміх банкаў і паўмітычных беларускіх і расейскіх фондаў. Сквапнасьць постсавецкіх махляроў стала ня толькі абразаю для ахвяраў нацысцкага гвалту. З-за начыстых на руку чыноўнікаў гэтыя людзі не атрымлююць і наступных грошай. Бо функцыянеры ад фондаў і дзяржавных банкаў ня здолеюць растлумачыць, куды дзеліцца тыя грошы, што ім былі дадзеныя больші за 10 гадоў таму.

Паводле ацэнак міністэрства працы й сацыяльнае адбароны Літвы, права на кампэнсацыі маюць у краіне каля 10 тысяч асобаў, улучна з 160-ю жыдамі, якія перажылі гету, і блізу тысячи мясцовых паліякаў. У Беларусі гэтых людзей утрайа больші...

Старшыня літоўскага Сойму спадар В.Ландсбергіс супакойвае суайчыннікаў: любы жыхар Літвы сам, безь беларускага ці расейскага пасярэдніцтва можа звязацьца да ўрадаў Нямеччыны ці Аўстрыі, амбінаючы ў тым ліку і літоўскі МЗС.

Давайце цяпер уявім сабе беларуса ў падобнай сітуацыі.

Але як і што рабіць беларусам, у літоўскім друку ня пішуць.

Падрыхтаваў Сяргей Харэўскі

ЗГУБЛЕНЫ Ў АКІЯНЕ АРХІПЭЛЯГ ПРАГНЕ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Амаль штогод на палітычнай мапе сьвету з'яўляюцца новыя дзяржавы, а на флагштоку калі ААН — новыя сцягі. Па першай сусветнай вайне у съвеце налічвалася калі 50-ці гаспадарстваў, цяпер іх колькасць павялічылася да 200. Сярод новых дзяржаваў утварэння ў колкасна пераважаюць невялікія, і нават мікрагаспадарствы. Асабліва шмат іх у Ціхім акіяне, на выспах з раскошнымі кліматамі. Але ян ўсім так пашчасціла. Некаторым лёс наканаваў жыць паблізу Паўночнага Лёдавага акіяну. Дык жа і гэтым таксама карпіці стаць сцябры ААН. Вось чаму фарэрцы накіравалі ў Калэнгаген дэлегацыю для перамоўа са старэйшым братам аб рэалізацыі права Фарэрскіх абтокі на сававызначэнні.

Што мы ведаєм пра Фарэры? На мапе цяжка адшукаць невялікі архіпэляг, які складаецца з 18 выспаў і знаходзіцца між Ісляндыяй і Шатляндый. З 1035 году архіпэляг быў інкарпаваны ў склад нарвэскага каралеўства. У 1350 годзе выспы разам з Нарвэгіяй задзіўлюціся з Даніяй. У 1814-м Нарвэгія стала падуладнай Швеціі, а статус абтокі заставаўся навяжаным да 1850 году, калі Данія канчаткова ўключыла іх у склад свайго каралеўства. У 1946 годзе на Фарэрскіх выспах быў наладжаны плебісцит па пытаннях узаемадачыненія паміж абтокамі й Даніяй, якія даў позыніх вынікаў. У 1948-м архіпэляг атрымаў права мясцовага самаўраду. Фарэрскія выспы, якія ўзялі ўдзел у тэртыріяльных водах.

Ужо на працягу стагодзьдзя фарэрцы, якіх цяпер налічваецца аж 45.000, мрояць выйсці ў адкрытыя мора пасыля 600-гадовага дацкага ўладарства. Ім-

ужо належыць вялікі кавалак сувэрэнітэту: уласны штандар, месца ў Паўночнай радзе і, нават, самастойная нацыянальная футбольная дружына. Але для тутэйшых жыхароў гэтага недастаткова. Яны стацілі давер да дацкай «маці-айчыны» пасля банкаўскага скандалу, які адбыўся ў 90-я гады. Лягічным вынікам гэтае фінансавае крыва стала перамога ў 1998 г. на мясцовых выбарах незалежніцкай кааліцыі, што складаецца як з буржуазных, так і з левых партыяў.

Варты зазначыць, што не пашанцавала Данія з калёніямі. Вось Бэльгія ў свой час захапіла Конга, Галандыя — Сурынам ды Яву. Якія круці, а прыбылі з іх нейкі быў: кава, бананы, тытун. Які зыск можна мець з Ісляндыі, што перакладаецца як «ледзяная зямля», ці з Грэнландыі, якая на 90% пакрытая ільдом? Фарэрскія абтокі таксама не Багамы.

Незалежніц — гэта добра, але экспарт Фарэрскіх абтокі на 95 адсоткаў складаецца з рыбы й рыбапрадукту. Гэтага не дастаткова для пакрыцца ўсіх выдаткаў. Таму штогод «мотраполія» выдатковая 950 мільёнаў крон (128 мільёнаў ёура) на ўтриманне інфраструктуры «каленіі».

У верасні 1999 году ў Торсхайне, сталіцы архіпэлягу, адбылася прэзэнтация «белай кнігі», у якой, разам з гісторычным экспкурсам Фарэраў, увходзіць плян паступовага пераходу да незалежніці на працягу 15-ці гадоў. На думку распрацоўнікаў праграмы, за гэты час Фарэрскія выспы мусіць патроіць свой валавы нацыянальны пра-

дукт. Вялікае спадзяваныне фарэрцы ўскладаюць на нафту, радовішча якой было знайдзена каля іх берагоў. Засмучае іх толькі той факт, што здабыча чорнага золата распачненца не раней за 2005 год.

Дазволю сабе кароткі адъход ад тэмы, каб паразважаць над роляй нафты як чынніка, які ўмацоўвае сувэрэнітэт шмат якіх дзяржаваў. Нафта прынесла росквіт арабскім краінам, незалежніці якіх гарантуюцца вайсковымі фармаваннямі заходніх краін-спажыўцоў гэтага стратэгічнага прадукту. Расея вельмі ўажліва сочыць за ваганьнімі коштам на нафту, бо ад гэтага залежыць, ці будзе бюджет краіны дэфіцитным. Пэўныя субнацыі, якія змагаюцца за пабудову ўласнай дзяржавы, пакінуўшы яшчэ за Гарбачавым на раункі беларускіх, украінскіх і расейскіх дзяржавных банкаў. Колькі іх там засталося ў ці былі пераведзеныя грошы яшчэ — невядома. І тых, каму яны былі

насці выспаў. 18% выказываюцца ў гэтай справе адмовна. Цікава зазначыць, што ў 1995 годзе колькасць супракоўнікаў наданыя Фарэрскім высцамі статус незалежнай дзяржавы дасягала 34%.

Такая рэакцыя з'яўлялася для фарэрскага ўраду непрыемнай неспадзейкай. Ён меўся атрымліваць дацкую фінансавую «манну» сама менш гадоў дзесяць. Зь іншага боку, такі паварот лёсус не скарыў іх ды не пакінуў у роспачы. Ведаючы, што бяз дацкай дапамогі фарэрцам будзе цяжка, рашучы й моцны духам пайночнікі ўсё ж вырашылі наладзіць увосень рэфэрэндум аб незалежнасці.

Каб пераканаць амаль палову насельніцтва архіпэлягу, якія яшчэ ня вызнайліся, ці варта ім ісці на такі рызыкуну крок, сэпаратысты пропанавалі формулу, якая нагадвае статус краін-сяброй Брытанскага Садружніцтва: дацкая каралева застанецца намінальным ачолінкам Фарэрскіх выспаў, а дацкая корона — грашовай адзінкай абтокі, пакуль Данія не далучыцца да зони ёура.

Каб фарэрцы выберуць волю, дык іх будуть чакаць цяжкія выпрабаванні. Каб зразумець іх памкненін, працы-

тум урывак з белай кнігі: «Сувэрэнітэт дазваляе мікрадзяржавам мець простыя дачыненіні з замежнімі гаспадарствамі ды міжнароднымі арганізацыямі, якія зъяўляюцца вельмі важнымі дзеля абароны інтарэсаў краіны».

У нашым стагодзьдзі цяжка адшукаць прыклад, калі дзяржава ці народ дабрахвотна адмовіліся б ад незалежніці. Наадварот, у апошнія гады ў Заходній Еўропе назіраецца ўздым сэпаратызму. Ня ўсё так добра з Эўропейскім Звязам, які часцяком прыгадваецца нам у якасці ўзору інтэграсіі. Пабудова Эўропейскай Федэрэцыі, на якую ускладаюць надзеі эўрапалітысты — гэта справа далёкай будучыні. На гэты ж момант назіраецца нават пэўны рэгрэс у развіцці Хаўрусу, выкліканный нестабільным курсам ёура ды ўзмацненнем у многіх краінах палітычных плюніяў ўзракспектыкай, якія выступаюць супраць пашырэння паўночнага супрацоўніцтваў нацыянальных структур. Яны лічаць, што далейшае аўяднанне выклікае пойную страту сувэрэнітэту дзяржаваў-нацыяў, што ўтвараюць Эўропейскі Хаўрус. Можа й белар

СІЛА ПРАВА

Працяг са старонкі 1

Статкевіч вылучыўся таксама тым, што заклікаў апазыцыю на будучыню адмовіцца ад паходаў на Бангалор, а, калі ўлады будуть працягваць парушаць законы, перайсці ад тактыкі правядзення санкцыяў да несанкцыянавых мерапрыемстваў, падкрэсліўшы, што толькі пасля леташняга Маршу Свабоды Лукашэнка ўпершыню ў чатыры гады пайшоў на перамовы. Аднак прапанову Статкевіча падтрымала воллескамі відавочна меншая частка паўнюткай залі Палацу культуры «Сукно».

Вялі кандрэс Лявон Баршчэўскі, Іаг Кулей — кіраўнічка рэурсавага цэнтра «Вежа» з Берасця, і Тацяна Ваніна — кіраўнічка жаночага руху «Адроджэнне Айчыны». Вячорка глядзеўся на Кандрэсе як бясспречны гаспадар становішча ў апазыцыі — за ім адзіная рэальная арганізаваная палітычная сіла, за ім «трэці сектар», г.зн. няўрадавыя арганізацыі, за ім жа падтрымка беларус-

кай эміграцыі. Лябедзька быў менш пераканаўчы — ён, як і ягоная партыя, успрымаюцца народам як «таксама бэнэфаўцы» і відавочна яшчэ шукаюць сваёй нішы ў палітычным спектры. АГП, гэта патэнцыйная партыя багатых, няёмка пачуваеца сярод люду. А тое, наколькі збяднеліў беларускі народ за апошнія гады, было вельмі заўажана па дэлегатах Звязу. Вось жа прэзыдюм трывалу марку: на Лябедзьку была «тройка» з досыць страцатай камізэлькай, Вячорка быў у сваім фірмовым срабрыстым гальштуку.

Шушкевіч прадэмантраваў, што застаецца найлепшым аратаром апазыцыі і найбольш прадстаўнічым беларускім палітыкам для замежжа: толькі яму пацінні руку, ідучу вітаць Кандрэс, Ян Марыя Ракіта, лідэр польскіх кансерватораў, той самы, што быў сакратаром канцылярыі польскага прэм'ера Ганны Сухоцкай, калі яна прыяжджаў ў Менск у 1992 годзе.

Здымак IREX/PROMedia

Кандрэс паказаў і тое, што рэгіянальныя апазыцыйныя эліты хацелі б большага прызнання для сябе. Гэтак, адзінным выпадкам, калі ў залі знайшлося досыць нязгодных з загадзя падрыхтаванымі дакументамі (рэдакцыйную камісію ўзначальваў найбольшы нацыянал-дэмакрат сярод лібералаў Аляксандар Дабровольскі), стаў чыста фармальны пункт аб рэгламэнце прыняцця

закону на веданье беларускай мовы для кандыдатаў у дэпутаты. Дзіве трэці выступаўцаў на Кандрэсе, пачынаючы з шаноўнага старшыні аргкамітэту сп.Хадыкі, такі іспыт з бляскам правалілі б, трэба зазначыць. Беларуская незалежнасць стала безумоўнай вартасцю для ўсіх апазыцыі; беларуская мова, на жаль, пакуль яшчэ — толькі на словах.

Запомніўся і Алег Трусаў, што пропанаваў дапоўніць сьпіс патрабаванняў апазыцыі да выбарчага заканадаўства абавязковым

Барыс Тумар

ЛУКАШЕНКА ПАДМАНЕ

Старшыня БНФ Вінцук Вячорка на просьбу карэспандэнта «НН» камэнтуе рашэнне Кандрэса Дэмакратычных Сілаў на ўсіх на восьенскія выбары на ўмовах Лукашэнкі

— Ісьці ці ня ѹсьці... Само аблікаваньне гэтае праблемы ў друку паказвае, што ня ўсе людзі, якія адназначна стаяць за незалежнасць Беларусі, перакананы ў тым, што апазыцыя робіць слушныя крокі. Некаторыя кажуць: усё адно палітыка — брудная рэч, трэба ў яе ўлезыці, каб хоць нейкім чынам у ёй прысутнічаць. Ці існујуць неабвежджныя доказы таго, што ѹсьці ні ў якім разе нельга?

— На Кандрэсе былі прысутныя сем партыяў з сваімі паўнамоцнымі дэлегацыямі, а таксама прадстаўніцтвы многіх дзясяткаў няўрадавых арганізацыяў, прафсаюзаў, нашыя выдатныя інтэлектуалы, прэса. І практична ўсё: і людзі з дэмакратычнымі радаводамі, і з больш намэнклатурнымі, і рамантыкі, і цынікі-прагматыкі, — згаджаліся з тым, што ѿ Лукашэнкаву гульню гэтым разам увязвацца нельга. Усё роўна падмане. Памятаеце, як калісці сам Лукашэнка казаў, заклікаючы людзей не ѹсьці на выбары Вярхоўнага Савету 13-га склікання? Не хадіце, усё раўно абламаўць. Дык вось, мы цяпер пераадрасоўваем гэты пас яму. Падмане.

Будзе так, як было ѿ глухіх гады камунізму, калі, спрабуй ты вылучаць альтэрнатыўных кандыдатаў, спрабуй ты даведацца нешта аб працы выбарчых камісіяў, спрабуй ты забясьпечыць міжнароднае назіраньне, — толку ня будзе. Падмануць. Напісаны такі выбарчы закон, з такой систэмай падліку галасоў, у якую, як кажуць, мыш не праскочыць. Усё зроблена паводле запавету таварыша Сталіна: перамагае на той, хто набірае найболей галасоў, а той, хто лічыць галасы. Гэта па-першае.

Па-другое, восьенскія выбары паводле лукашэнкаўскага сцэнарыя і гэлага жудаснага закону — каму яны найперш патрэбныя? Самому Лукашэнку. Бо нават калі ўяўіць, што будуть справядліва распараджэнню, што міжна-

родныя назіральнікі ўгледзяць там яўную хлускіню і гэтага будуть баяцца Лукашэнкавыя стаўленікі на месцах, усё роўна, калі ні ў кога: ні ў сацыялісту, ні ў аўяднаных грамадзянаў, ні ў БНФ, ні проста ў сумленных беспартыйных кандыдатаў, — няма і хвілінкі тэлевізійнага эфіру, а іхныя супернікі на чале з самым галоўным запалоняць увесць гэтым эфіру (ды яны і так яго запаланілі зараз) — як данесці слова праўды да людзей? Як не дапусціць той хвалі паклёну, якія і цяпер ужо, зрешты, выліваецца на галавы апанэнтаў Лукашэнкі, будзе яшча мацнейшая?

І — самае галоўнае. Менш відавочнае, але галоўнае пытанне ѿ тым, куды выбірацца? Так, для тых, хто хоча ўсё падзяліць кармушки, утульных калідораў для інтрыжак калі дыктатарскай улады, гэтыя выбары — прамая дарожка да раю. Таму яны й шчэмяцца цяпер на гэтыя выбары, таму яны й спрабуюць цяпер размыць нашыя магістры і пераканаць — хлопцы, вы ідзіце туды, вам там гарантаваны акургі, вы пераможаце, у вас будзе свая апазыцыя, вы будзецце з гэтай апазыцыяй там нешта авбяшчыць. Дык вось, нам ня трэба ўсё падзяліць калідорыкі прадажной улады. Гэта структура, якая толькі называецца парламентам, ня мае ніякіх реальных магчымасцяў зъяніць сітуацыю.

Путін — спрэтыкаваны калібіст, палкоўнік як-ніяк, шпіён са шматгадовым досьведам, і ён разумее, што для таго, каб на мяці міжнароднага супраціву ціхай паўзучай інкарпаратыўнай Беларусі, траба, каб тут усе інкарпаратыўныя крокі штампаваў прызнаны міжнароднай супольнасцю, але, у той жа час, ручны парламент. Вось куды нас зацягваюць.

Цяпер што да палемікі, якая ідзе ѿ прэсе. Ня можна казаць, што мы (я кажу за БНФ, але пасля ўчорашніх пастановы напэўна можна казаць і за кааліцыю дэмакратычных сілаў) байміся. Мы ня толькі не байміся выбірацца, мы прагнім і дамагаемся сапраўдных дэмакратычных выбараў (Божа мой, нават напалову дэ-

макратычных!), якія былі б тымі стадыёнам, на якім можна ўчыніць спаборніцтва. Мы ішлі на выбары 90-га году, але тады былі реальныя магчымасці агітацыі і контрагітацыі, распаўсюдзу ўётак, можна было спатыкацца з людзьмі на вуліцах і дварах, не рызыкуючы, што твае давераныя асобы будуть пабітыя міліцыяй. Цяпер гэлага нічога няма, магчымасці ўяўляюцца такіх няма.

То бок, мы не байміся выбірацца, мы дамагаемся выбірацца, мы патрабуем выбірацца. Шлях да новай дэмакратычнай Беларусі ляжыць праз выбары. Але дайсці да гэтих дэмакратычных выбараў нам трэба на той дарожкай, якую нам намаляваў Лукашэнка, бо гэта аблудная дарожка. Мы іх даможамся іншымі шляхамі.

У нас ёсьць моцная кааліцыя. У нас ёсьць аўяднаныне палітычных партыяў, прафсаюзаў, няўрадавых арганізацыяў, аўяднаныне агульнабеларускіх, паразуменіне Менску і рэгіёнаў. Рэжым не стайды, у яго няма (як і не было) міжнароднай падтрымкі, асабістыя дачыненіні Лукашэнкі з Пуціным таксама даволі няпростыя: Путін ня супраць быў бы памяняць Лукашэнку на некага роўнага, або больш ручнога, але больш прымальнага праз Захад. З гэтай прычыны кіроўную кліку раздзяляюць інтыры, эканамічнае становішча фатальнае. І таму сапраўды моцны агульнабеларускі рух, хай хоць крыху аналягічны тому, які быў у Польшчы напрыканцы 80-х альбо ў Чэхіі напрыядні Аксамітных дзён, можа прывесці да ўзнайменення канстытуцыйнай законності.

У кожным разе, існуе варыянт нумар адзін. (Тое, што я апісаў, — гэта варыянт нумар два.) Гэта — цісніць на рэжым з сярэдзіны і, у спадчынні з цвёрдай пазыцыяй звонку, разылічваць, што рэжым сапраўды пойдзе на выкананыне ведамых чатырох умоваў:

- 1) паўнамоцны парламент;
- 2) дэмакратычны выбарчы закон;
- 3) реальны доступ апазыцыі да тэлевізіі;
- 4) зъмена палітычнай атмасферы (зваліненне палітычных вязняў і так далей).

— Няўздел апазыцыі ў гэтых

выбарах можа азначаць далейшую маргіналізацыю дэмакратычных сілаў. Што вы падтрымаваце, каб кампенсаваць сваю адсутнасць на гэтым афіцыйным лукашэнкаўскім палітычным полі, каб вас бачыў народ?

— З гледзішча маральна, для мяне асабіста маргіналізацыя — гэта якраз пераход у лукашэнкаўскае падтрымічнае поле. Што, усе гэтыя Красуцкія, Жушмы, Кулачоўскія — яны што, палітычныя постаці, палітычныя фігуры? Што толку з таго, што іх паказвае лукашэнкаўская тэлевізія? Яны ж ня сталі з-за гэлага ніякімі реальна прысутнімі ў съведамасці наших людзей. То на траба мець ілюзію, што калі хтосьці з нас узле ў лукашэнкаўскае палітычнае поле, стане так званай сыстэмай апазыцыяй, што яго раптам пачне паказваць БТ альбо ён здоле вольна разыліждаць па краіне, мець дэпутацікі імунітэт, ладзіць апазыцыйныя мітынгі... Няпраўда ўсё гэта. Такая шырма патрэбная Лукашэнку толькі на сам момант выбараў, каб іх прызначыці, а далей будзе тое самое, што было пасля 96-га году: пасадкі, як здарылася з Клімавым, Кудзінавым і з тым жа Лявонавым.

А для таго, каб ісці да людзей, для таго, каб мець моцныя голосы, не абавязковы ісці ў «палацік». Для гэлага простира трэба ісці да гэтих самых людзей. І мне здаецца, за апошні год, калі мы многае ўразумелі (ва ўсякім разе, мы — у Фронце), пераадолелі нашу ранейшую ізяляванасць, перасталі баяцца кааліцыяй, калі начапалі нарэшце рэалістычныя палітычныя сцэнарыя выпрацоўваць, мы ведаем — у нас ёсьць сіла ладзіць і масавыя акцыі, і страйкі, і хадзіць ад парога да парога — да людзей, і змагацца, як гэта робяць многія фронтавікі структуры ў Бабруйску, Баранавічах, Мар'інай Горцы. Змагацца за штодзённую пабывовую патрэбы людзей — будзь то гарачая вада, сьвежы хлеб або маршрут трапея, і ў гэтым сэнсе мы здолеем, дзякуючы тому, што ў нас ёсьць структуры і ідэя, супрацаваці з лукашэнкаўскай выбарчай кампаніяй на менш эфектыўную кампанію за сапраўды дэмакратичную незалежную Беларусь — у тых ж тэрмінах.

Гаварыў БКЗ

Кожны мой паход у суседні гастроном ужо даўно ператварыўся для мяне ў своеасаблівую гульню-дубой. За прылаўкам мяне чакае злобны зьверабаб, ад якога я ўжо год дарэмна чакаю «калі ласка» замест звычайнага рыку «следушчы!». Зьеврабаб лічыць мяне нацыяналістычным вар'ятам, а я зьеврабаба лічу нашчансай жанчынай, якая ўсё жыцьцё займаецца не сваёй справай.

Ужо больш за дзесяць гадоў я мару пра час, калі ў крамах, лазнях ды ўладных кабінатах на мае «дзякую» пачую нязменнае ветлівае «калі ласка». Бяз гэтай дробязі ўсе нацыянальныя сцягі па-над бытлімі райкамамі будуць адно толькі дэкарацыямі. За прамінулыя гады мая незалежная краіна на стала больш зручаю для жыцьця ў ёй мяне, беларускамоўнага чалавека. І лягчэй за ўсё съпісаць сваю цікую крыўду на неспрыяльнную для тваіх съветлых патрыятычных парываў дзяржаву. Але шукаш праду́ту там, дзе лягчэй знайсці сабе апраўданье, — занятак няждычны. Калі за гэтую дзесяць гадоў мы ўсе, хто называўся съядом, не прывучылі астатніх да свайго існавання й да сур'ёзнасці выбранай намі гульні, дык на каго тады наракаць, акрамя сябе? Марыць можна хоць да съмерці, размаўляючи па-беларуску адно ў душы.

Адзін музыка аргумэнтаваў мне сваё нежаданне размаўляць на людзях тым, што беларуская мова ў расейскамоўным асяродзізі становіцца ледзь на ўзвінтым съягам. А ён на хocha быць съяганосцам з бляскам съятое прауды ў вачох. Я прыняў ягоныя аргумэнты. Но і сам не люблю, калі на мяне глядзяць, як на прапаведніка. Мне больш да душы ладзіць з навакольнага ідэятызму змальмальная гульні. Напрыклад, хто каго перагаворыць. Гроши выйграць тут нельга. Але затое які можна адчуць кайф, калі суворы міліцыянт ці смурна афіцыянтка раптам з усьмешкаю пераходзяць на тваю мову.

Неяк мы зъ сябрам-расейцам спусціліся каўтнць па сто грам у кавярню «Сывітанак», што на Праспекце. Узяўшы праудут і ўладкаваўшы ў куточку забялагаўшкі, раптам пачулі беларускія слова. Дакладней, у гармідары кабачка мы не пачулі расейшчыны. Дзіва тут нікага не было. За адным столікам сабралася кампанія на чале зъ вядомым паэтам,

ЗЪМІЦЕР БАРТОСІК

НАШЫ Ў ГОРАДЗЕ

Прапанова да чытачоў

за другім верхаводзіў знаны рэпмузыка. Астатнія ж наведнікі прышлі гамонку на тон ніжэй. Нейкі новы наведнік пажартаваў: «Ого! Няйначай нашы ў горадзе! Ягоны жарт вітаўся ўсім кабачком. «Тут толькі для белых», — выкрыкнуў вехта пад агульны рогат. Расейская меншасць намагалася падладзіцца пад большасць. «Пасуньцеся, калі ласка», — пачуў я ад зусім не інтэлігентнага выгляду мужыка зь півам. «Ведаеш, — сказаў мне сябра, — беларуская мова цалкам магла бы выконваць ролю, падобную да той, што адыгрывала фран-

цуская ў Расеі сто гадоў таму». Я з радасцю пагадзіўся. Толькі ж не выконвае. І ўсё з-за маёй сармяжлівасці ды сціпласці.

«Нашы ў горадзе». Мне гэта спадабалася. А цікава, ці хто-небудзь задаваўся пытаннем — ці шмат на Беларусі месцаў, дзе мы можам пачуванацца гаспадарамі. Белымі людзьмі. Прынамсі, пару адрасоў у Менску я ўжо ведаю. Гэта, акрамя згаданага «Сывітанку», кавярня «Бульбяная», дзе ёсьць на толькі беларускія дранікі, але таксама беларускія мэню ў абслугоўванні. Гэта страхавая кампанія «ТАСК», дзе я

страхаваў свою грамадзянскую адказнасць аўтаамата, і дзе агент, пачуўшы ад мяне забытую родную мову, абслужжыў мяне, як у замежным кіне. А на разытаньне прызнаўся, як ён усё жыцьцё на любіць расейскую, за цікавы ёю глыбокі шнап на ягонай чыстай беларускай душы падчас пярэбараў зь вёскі ў сталіцу. Гэта ў пытульня «Фантазія», дзе я ўжо год стрыгуся ў адной і той самай майстаркі на толькі дзеля яе майстэрства, але й дзеля павагі да мовы кліента. Колькі такіх адрасоў было на май патрыятычным шляху! І колькі я забыўся! А за-

Мова-2000

НАМОРДНІК

Абвешчаная «Нашай Нівой» талака, калі б мы ўсё гуртом наваліліся на тия дысгарманічныя русімы ды саветызмы, што трывала аблесці ў беларусчыне і быццам на маюць сваіх мілагучных адлаведнікаў, захлынулася ў пошце.
Надрукаваць усяго мы не змаглі. Сотні наватвораў на пыласосы з унітазамі запаланілі б не адзін кумар газеты. А яшчэ ж патрэбны разбор! Таму рэдакцыя пастановіла ісьці гэтым шляхам павольна, але зъ якасцімі вынікамі. Мы вырашылі прапаноўваць Вам толькі адно слова, а Вы — ці то з памяці, ці з фантазіі — дастанецце свае варыянты і дашлеце нам. Тады як запынімся на найлепшым варыянце, возьмемся за наступнае слова-раскірэку. Нядайўні падзеі 25 Сакавіка, калі ў Менску сноўдалі міліцыянты з сабакамі, паставілі дэмакратычных беларускіх журналістаў у тупік. Трэба было паведаміць, што міліцыя сабакі — гэтыя страшныя рэтэйлеры — былі

на вуліцах Менску без наморднікаў. Згадаіцеся, важная дэталь у журнالістскім допісе. Але як той наморднік выслявіць па-беларуску, каб і гучала, і зразумела было. Шукалі-шукалі, раіліся... І не знайшлі. Напісалі наморднік. Дай Бог, каб тae гісторыі больш не паўтарылася, але слова быццам само напрасіла сабе замену. Вось жа гэта ёсьць наша першая прапанова ў рубрыцы «Мова-2000». Спадары і спадарыні, філёлягі і фізыкі, ахойкі парадку і кінолагі, прапануйце, калі ласка, беларускі адлаведнік расейская слова НАМОРДНІК. Чакаем адказуў.

Мовавед

З рэдакцыі Най Пашты

ПЯЧОРНЫ НАЦЫЯНАЛІЗМ

Проблемы з выкладчыкам беларускай мовы ў студэнтаў наша-га факультэту сягаюць у гісторыю. Слухаючы расповеды старэйших студэнтаў, я, нацыяналіст, толькі «спачуваў». «А што вы хадзелі, тра было вучыцца беломовы!» Але ж неўзабаве паспытаўся і я навукі ў нашага В.В. — на відзяд, «дзядка-дзымухаўца». Колькі ж самадурсства ў нецярпімасці ўм!

В.В. недаспадобы мяккія знакі. Варта было некаму выявіць на пісьме асміляцыйную мяккасць там, дзе яе афіцыйны правапис не дапускае, як ён аж крываў наліўся. Затое В.В. даспадобы беларускія прозвішчы. Выкліча якую студэнтку, выслухае, «як паложана», а потым давай «заганяйць» ёй, чаму гэта ў яе прозвішча Бусько, а я ня Буська.

І вось так у лёсце май склала-ся, што ў мяне прозвішча расей-скага паходжання — Бушакоў.

Што, нам мяняць прозвішчы? Пячорны нейкі нацыяналізм... Або пісаць у кожным універсітэцкім клязэце, што «В.В. забівае беларускую слова? Сяргей Ушакоў, Бабруйск

А яшчэ так склала-ся, што раблюся я ўсё больш закончаным нацыяналізмам. А ўжо я не падумаў бы, што можа быць выкладчык беломовы, які на старасці будзе гуляць у скінега-дзяржаўніка (ёсьць такі атрад скінёў, што ловіць у парку «ніфераў» ды пытвеца прозвішча. Калі «ніфер» восьіць расейскае прозвішча...). Вось, здаем мы іспыт па беломове.

І выходзіць цуд: усе з нас, хто беларускай мовай у жыцьці карыстаецца, атрымалі «трайбаны», хоць да экзамену рыхтаваліся, як да роднага. Астатнія съмююцца! І напрощаеца пытвеца: няўжо за нашыя прозвішчы — Белакураў, Кацялоў, Ушакоў...

Узровень выкладчыкаў і настаўнікаў беларускай мовы сапраўды laisse a desirer. Бо спэцыяльнасць гэту калініяльныя ўлады заўсёды прадстаўлялі як непрэстыжную, пэрспэктыўнаў калір'еры з адукцыяй па беларускай філялёнгі няшмат, а, каб гарантаваць палітычны спакой, на катэдры беларускай мовы часта падбіралі людзей абыякавых, канфармістак, тады як людзей таленавітых і з сучасным мысльеннем часта наўмысна заціралі. Вось і выходзіць, што часта нацыяналісты і адраджэнцы не знаходзяць водгуку якраз спасярод натуральных сваіх, здавалася б, прыхільнікаў. Дый, паколькі беларуская літаратура й філялёнгія заўсёды знаходзіліся пад значна большым прэсам цэнзуры і забаронаў, чым расейская, дык і съядомацьця тых, хто іх вывучае, фармуецца

як больш кансерватыўная...

Але, нягледзячы на гэта, цэнтры вывучэння беларусісткі — гэта адны з рэдкіх, і тым каштоўных, беларускамоўных асяродкаў.

Гэткія неадэктывныя рэакцыі на небеларускія прозвішчы — бессэнсоўныя, але ўсё ж — абарончыя рэакцыі. Рэакцыі нацыяналістычнага адчая на русіфікацыйныя выклікі. Між іншым, у літоўцаў пры ўвядзеніі новых літоўскіх пашпартоў дзесяць гадоў таму была цэлая хвалі «літуанізациі» прозвішчаў (вядома ж, добраахвотная), калі з прозвішча выбіралі славянскі «элемэнт», Каткявічусы і Станкявічусы становіліся Каткусамі і Станкусамі. Маўляў, нашых дзядоў славянізавалі, а мы вяртаемся да сваіх спрадвечных найменніяў. Іншая реч, што нікога ў гэтай справе ня мусіць прымушаць.

Калібарацыя -- не злачынства

Калі некаторыя савецкія патрыёты ганьбяць беларускіх нацыяналістаў, што тыя супрацоўнічалі з фашыстамі, дык узынкае пытанье, ня ўжо было б лепей, калі б пад час акупацыі былі школы не на беларускай мове, а на нямецкай? Ня ўжо лепей было б, каб вісей не беларускі съязг, а нямецкі? Можа лепей было б, каб у адміністрацыі сядзялі не свае людзі, а немцы? Але пры ўсім гэтым супрацоўніцтве з немцамі ці ёсьць ходзі адзін прыклад, каб ідэйны беларускі нацыяналіст запляміў сябе ў злачынствах супраць чалавечства?

Было б добра, каб «Наша Ніва» прысьвяціла нумар судовым спрарам па абвінавачаньнях у сайдзеле ў генактадзе -- каб паказаць, што сярод іх ніводнае злачынства не было зроблена на глебе беларускага нацыяналізму.

Яшчэ адно дурное съцверджанье, якое не вытрымлівае крытыкі, -- «каты хаваюцца за акіянам ад правасудзьдзя». Усім вядома, што за мяжой ваенныя злачынства ня маюць тэрміну даўнасці, і калі б беларускія эмігранты сапраўды былі катамі, іх бы даўно там засудзілі б.

Віталь Станішоўскі, Менск

Высоцкі застаецца лідерам БПС

Тыдзень таму газета адгукнулася на чуткі пра раскол у Беларускай Партыі Свабоды. Аказала ся, што гэтая звесткі, мякка кажучы, перабольшаныя. Кіраўніцтва партыі ня толькі абвергло такую інфармацыю, але й выказала меркаванье, што гэтая «кашка» запушчаная наўмысна пэўнымі спэцслужбамі з мэтай дыскрэдытацыі БПС, якая ў апошні час дасягнула, як пішацца ў заяве партыі, «росту папулярнасці» і «бяспрэчных перамог у барацьбе з расейскім фашызмам». Гэтак, менавіта сябры БПС разгромілі штаб-кватэр у берасцейскага РНЕ. У сваёй заяве БПС падкрэслівае, што «БПС была ў застаецца адзінай і непадзельнай арганізацыяй беларускага народу на чале са сп. Высоцкім».

Нямечкае пасольства абвяргае

У газэце «Наша Ніва» ад 05.06.2000 пад называй «Быкава не выпускаюць з Нямеччыны» паведамляецца пра тое, што вядомы беларускі пісьменнік Васіль Быкаў ня змог паехаць у Варшаву на прэзэнтацыю свайго твору «Сыцяна», бо нямечкія ўлады падвойжылі яму візу на знаходжанне не толькі як аднаразовую. Гаворыцца таксама, што спадар Быкаў ня мае болей магчымасці зьехаць з Нямеччыны, бо ён ня можа вярнуцца назад.

Гэта насамрэч не адпавядзе рэчаіснасці. Паводле звестак Бэрлінскага зямельнага ведомства па пытаньнях рэгістрацыі жыхароў, спадар Быкаў з 30 траўня 2000 г. мае права на пражыванье, якое і пры выезьдзе з Нямеччыны не губляе моцы. Па ім спадар Быкаў можа шматкроць уязжаць у Нямеччыну.

Часовы Павераны ў Справах Фэдэратыўнай Рэспублікі Нямеччыны ў Рэспубліцы Беларусь Штэфан Дэльфс

(пераклад з расейскага яз.)

Не ад Амэрыга

Удакладненне да вашай рубрыкі пра «старычныя міты».

Няпраўда, што «Амэрыка» называецца паводле нейкага Амэрыга Вэспучы, штурмана італьянскага паходжанья.

Гішпанскіе напісаныя ягона-га імя Albrico Vespuccio, лацінскі варыант, найбольш пашыраны ў XVI ст. -- Albericus Vespuccius. Таму ператварэнне Albericus у America патрабуе філялягічных насякак. Найбольш верагодна, што імя «Амэрыка» мае індзейскае паходжанье і бярэ свой пачатак у Цэнтральнай Амэрыцы ў Нікарагуа, дзе ў правінцыі Чонталес існуе горны ланцуг з той самай назваю. Канчатак -ік (у гішпанізаванай хворме -- -іка, -ікэ) пашыраны ў назовах мясцін у мовах індзейцаў Цэнтральнай Амэрыкі і Карыбскага басейну. Літаральна назоў «Амэрыка» азначае «вялікі, узвышаны, які выступае» і тычыцца горных вяршыняў невульканічнага паходжання.

Назоў «Амэрыка» быў вядомы і ўжываўся ў вуснай форме тагачаснымі падарожнікамі. Блытаніну зрабіў выдавец Вальдзэмюлер, выдаўшы ў 1508 годзе карту Новага сьвету з некаректнымі надпісамі на ёй.

Мікола Бусел, Дуброва

ЗА ШТО ЛЮБЯЦЬ БЕЛАРУСА

Ваша газета любіць даваць беларусам харктыстыкі, а таксама пісаць, які беларус -- добры або дрэнны -- у вачах іншых народу.

Гледзячы з-за мяжы, скажу: беларуса любілі заўсёды. Асабліва расейцы, расейская вайскоўцы, якія цанілі ў беларусе «хорошего солдата», а месцам уласнага пасялення на пэнсіі нязъменна выбіралі Беларусь. Не цягнула таварышаў Барабанавых і Тараканавых у родную Тамбоўшчыну, таму і спыняліся яны на Берасьці, Горадні, Віцебску. Беларус сустракаў іх гасціннасцю і адразу ставіў госьця на галаву вышэй за сябе.

Беларускі чалавек на расейскага чалавека заўсёды глядзеў як на начальства. Зрэшты, для гэтага быў падставы. Калі нават не кранацца царскіх часоў, дык у часы савецкія, пасыльваенныя, да прыкладу, старшынімі калгасаў у Беларусі і партгромамі прызначаліся як правіла расейцы, таварышы Івановы. Гэта на нізівым узроўні, але тое саме было і на сярэднім -- сярод дырэктараў заводоў, і на найвышэйшым -- другім сакратаром ЦК кампартыі мусіў абавязкова быць прадстаўніком вял-

ікага ўсходняга брата. Калі даць да гэтага, што ўсе найвышэйшыя інстанцыі для Беларусі доўгі час разъмішчаліся ў Маскве, куды трэба было ездзіць на паклон, дык стане зразумела, чаму ў сувядомасці беларуса слова «расеец» і «начальнік» былі синонімамі. Ну, а як не любіць чалавека, які гатовы прыніжацца перад табою толькі дзеля твае нацыянальнасці.

Любяць беларуса і палякі. Любяць за тое, што знаходзяць у беларускай души нібы самых сябе, але нейкіх яшчэ незашорганных, не перамучаных тэорыямі нацыянальнага раззвіцця, неперакручаных, чыстых. Беларус для паляка -- як Дарыян Грэй. Памятаеце, быў такі літаратурны герой -- мастак-забойца, усе злачынствы якога адбіваліся на ягоўніх партрэце, тады як арыгінал заставаўся маладым і нявінным.

Літоўцы любяць беларуса, бо знаходзяць у ім якбы найлепшы і бяспходны варыянт расейца. Літоўцам давялося шмат цярпець ад расейцаў, таму літоўцы прости не пераносяць самое расейскае мэнтальнасці, якая ім незразумелая. А вось беларус для іх -- быццам прыгожы ласкавы коцік. Пасыль сустрэчы з тыграм ягоны сваяк коцік выглядае як забавеньне.

Беларусы як быццам толькі даафармляюцца ў нацыю. На вялікі жаль, даафармлены гэтае патрабуе ад нацыі абавязковыя нечым замазацца і перажыць супольнае пакаянне. Яскравы доказ гэтага -- падзея ў былой Югаславіі, дзе сербы з харватамі нарабілі аднаго для другіх канцлягераў. Пасыль будуць каяцца. І гэтае пакаянне ўмацуе іх нацыянальныя дух. Літоўцам таксама ёсьць за што каяцца -- хоць бы і за ўдзел у нацысцкім галакосце. І палякам ёсьць за што каяцца -- хоць бы і за спаленыя беларускія вёскі на Беласточчыне, за канцлягер у Картуз-Бярозе. Расейцам ёсьць за што каяцца -- за сваю імперскую палітыку і за злачынствы камунізму, у тым ліку, супраць літоўцаў і палякоў. Беларусам жа пакуль няма нагоды для супольнага ўсебеларускага пакаяння. Прынамсі, разам нацыя нічога такога не перажывае, не ўсьведамляе.

Таму ў нацыянальным сэнсе беларусы -- усё яшчэ бязвінныя, як дзеці. За што іх і любяць. Дзяцей любяць усе.

Вацлаў Якімовіч, Вільня

КАЛЯНДАР

4 ліпеня 1900 г. нарадзіўся адзін з самых вядомых съпевакоў і музыкаў ХХ ст. Луіс Армстронг. Асока Армстронга -- ці не найбольш яскравае ўвасыданье амэрыканскай мэры. Сын звычайнага рабочага, чарнаскуры Луіс вымушаны быў з малых гадоў зарабляць сабе на жыццё падпрацоўкамі. Але прыцягальны съвет музыкі зачароўваў яго, а самай запаветнай была мэра іграчы на трубе. У 20-я гады Армстронгу удалося вырвачца з кола, на якое ён, здаецца, быў асуджаны (на амэрыканскім). Поўдні былі тады жыўвялі забабоны, і людзей знябелай скурай не пускалі ў вышэйшы съвет). Армстронг арганізаваў адзін з першых джаз-калектываў у Новым Арлеане і праз колькі гадоў стаў сусветнага вядомым.

7 ліпеня 1800 г. у Марілёве нарадзіўся Аляксандар Карніловіч, які даводзіўся братам гісторыку, краязнаўцу і этнографу Міхалу Без-Карніловічу, аўтару «Гістарычных з'вештак пра найпрыметныя мясціны ў Беларусі...» Па сканчэнні Маскоўскай вучэльні калёнаважжатых (быў такі інстытут), у 1816 г. Аляксандар Карніловіч накіраваны ў распараджэнне ваяннага гісторыка Бутурліна дзеля працы ў архівах калеї замежных справаў. Вынікам стала больш за 30 публікацыяў па ваяннай гісторыі, статыстыцы, геаграфіі, архіўных дакументаў. Увесну 1825 г. Карніловіч далучыўся да патаемнага Паўднёвага таварыства сънженікаў. Пасы

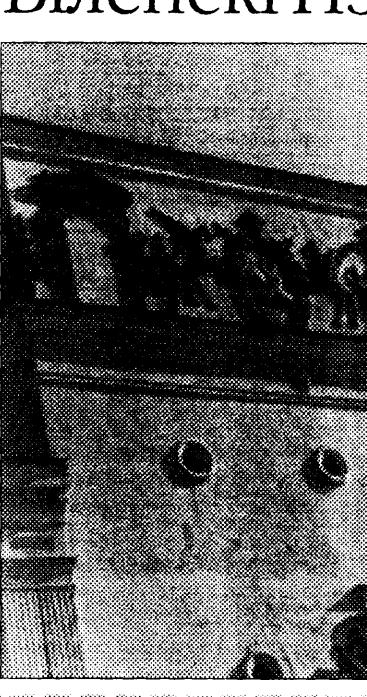
ля задушэння іхнага наўдалага паўстання, уnoch на 15 сінікня 1825 г. Карніловіч быў арыштаваны і асуджаны на 12 гадоў катаргі з высылкай у Чыцінскі астрог. Па даносе свайго земляка Фадзея (Тадэвуша) Булгарына ён быў абвінавачаны ў шпіянах і дастаўлены ў Петрапаўлаўскую крэпасць. Там, праўда, яму было дазволена займацца літаратурнай і навуковай дзейнасцю. І часу ён, натуральна, не марнаваў. Карніловіч напісаў у турме 23 запіскі па пытаннях прамысловасці, гандлю, рэлігіі, адукцыі, зынешній палітыкі, напісаў аповесць «Андрэй Безыменны», перакладаў Тацыта і Ціта Лівія. У 1832 г. съледзтва ў справе шпіянажу было спыненае, і Карніловіча адправілі на Каўказ у дзеянае войска ў званні шарагоўца, дзе ён праз два гады і памёр.

9 ліпеня 1850 г. памёр амэрыканскі прэзыдэнт Закарыя Тайлар. Нарадзіўся ён, як і шмат іншых амэрыканскіх прэзыдэнтаў, у штаце Вірджынія.

Прайшоў шлях ад звычайнага жаўнера да генэрал-маёра. Удзельнічаў, паміж іншым, у вайне з індзейцамі-сэміноламі ў Флёрыйдзе (змагаўся са знакамітым іхнім правадыром Ацэолам, якога апеў Майн Рыд). Найбольшую вядомасць яму прынесла вайна з Мэксікай (1846-1848), у якой Тайлар вызначыўся надзвычайнай съмеласцю, за што сучаснікі прылічылі яго да нацыянальных герояў. Гэтакая вядомасць дазволіла зрабіць бліскучую і хуткую палітычную кар'еру, і ўжо напрыканцы 1848 г., якія кандыдат ад партыі вігаў, ён перамагае на прэзыдэнцкіх выбарах 1848 г. Тайлар увайшоў у гісторыю як адзін з самых апалаўчыных прэзыдэнтаў ЗША, які аddaў усю заканадаўчу і палітычную ініцыятыву ў рукі Кангрэсу. Падчас прэзыдэнцтва Тайлара ў Каліфорніі знайшли шмат золата (славутая «залатая ліхаманка»), і неўзабаве Каліфорнія была прынятая ў склад Злучаных Штатаў. Пасыль Ульіяма Гарысана (адзін месец) Закарыя Тайлар менш за ўсіх быў прэзыдэнтам -- паўтары гады. Падчас прэзыдэнцтва Тайлара ў Каліфорніі знайшли шмат золата (славутая «залатая ліхаманка»), і неўзабаве Каліфорнія была прынятая ў склад Злучаных Штатаў. Пасыль Ульіяма Гарысана (адзін месец) Закарыя Тайлар менш за ўсіх быў прэзыдэнтам -- паўтары гады. Дня Незалежнасці ён шмат

Віленскі Пэдагагічны Ўніверсітэт

набірае студэнтаў на 1 курс факультэту славістыкі, спэцыяльнасць -- беларуская філология.

Акрамя таго, пропануем дадатковыя спэцыяльнасці: расейская філология, польская філология, методыка пачатковага наўчання, гісторыя культуры, журналістыка. Навучанне завочнае, пілатнае, тэрмін 5 гадоў:

Прыём дакумэнтаў -- да 1.09.2000 г. Падаюца:

1. Атестат (копія) альбо дыплом вышэйшай школы (выпіска).
2. Мэдальчына даследка.
3. 4 хальцовыя фотакарткі (3x4).
4. Выпіска з працунасці кніжкі (каі ёсьць).
5. Заявна інքлектара.

Дакумэнты можна высылаць на адрес:

Baltarusių filologijos katedra

Vilniaus pedagoginius universitetas

Studentų g

гадзін правёў на гарачыні пад сонцам, потым зьеў шмат садавіны і выпіў халоднага малака, у выпіку чаго атрымаў запаленне кішачніка ды так і ня здолеў ачуяць. 9 ліпеня 1850 г. памёр. У той самы дзень 9 ліпеня да прысягі быў прыведзены віце-прэзыдэнт Мілард Філмар.

У пачатку 13 ст. Дамінік дэ Гусман стварыў Ордэн дамініканцаў. Дамінік усё сваё жыццё змагаўся з рознымі ерасямі, таму галоўным накірункам новага ордэну стала прапагандысцка-місіянэрская дзеянасць. Менавіта дамініканцы, і толькі

яны, кіравалі славутай інквізіцыяй. Напачатку Ордэн быў заснаваны як жабрацкі, аднак пазней, у 15 стагодзьдзі Папа Рымскі дазволіў ягоным сябрам мець маёмысьць. Дамініканцы апраналіся ў белую сутану з белым капюшонам, а выходзячы на вуліцу, накідалі зверху чорную манту з чорным капюшонам. Да Ордэну належалі такія вядомыя ў гісторыі Касцёла асобы, як Саванарола і Тамаза Аквінат. Калі **1250 г.** кляштар дамініканцаў засноўае цэнтральную Наваградку. Адным з першых фундатараў дамініканцаў у ВКЛ быў вялікі князь Гедымін. Шчодра фундавалі іх Сапегі, Радзівілы, Пачобуты, Цеханавецкія і інш. Княства ў 16-18 ст. падзялялася на Літоўскую правінцыю Анёла Ахойніка і Рускую правінцыю Святонародзіцкага Яцэка. На тэрыторыі сёньняшняй Беларусі за часамі Рэчы Паспалітай было каля 30 кляштараў дамініканцаў, у тым ліку ў Вільні, Віцебску, Менску, Горадні, Заслаўі, Наваградку, Пінску, Ракаве і Шклове. У гады расейскай акупацыі ў 19 ст. кляштары ордэну былі пазчынені і адабраны пад шпіталі, кашары. Касцёлы — ці сталі парафіяльнымі, ці былі перададзеныя праваслаўнай царкве.

У 1925 г. паслы польскага сойму Васіль Рагуля і Фабіян Ярэміч ствараюць ініцыятывную групу беларускай нацыянальной партыі парламэнтскага тыпу. Беларускі Сялянскі Саюз, такі назоў зайлела партыя, быў створаны ў 1926 г., адным з фактараў стварэння была пропагавана прасавецкай Беларускай Сялянскай-Рабочніцкай Грамадзе. Старшынём БСС быў абраны Васіль Рагуля. У аграрным пытанні БСС прадугледжваў разьдзел памешчыцкай зямлі і перадачу яе малаземельным сялянам, скасаванне асадніцтва. У нацыянальным пытанні БСС выступаў за самастойнасць беларускага народу на ўсіх ягоных землях, аб'яднаных у незалежную беларускую рэспубліку.

Алег Гардзіенка

НАДУРЫЛІ!

«Вольныя танцы: новая альтэрнатыва». Розныя выкананіць (р) 2000.

Мяне зaintрыгавалі падзагалоўкам гэтага альбому. Я адразу падумаў: няўажо нешта праспашаў? Хадзіў жа, здаецца, на многія канцэрты, грошы на квіткі траціў, а калі й сустракаў нейкую альтэрнатыву, дык толькі ў тым сэнсе, што была тое альтэрнатывы ўменьню іграчы на музычных інструментах. Зблышага. Зъменшага — альбо групы іграли на самадзейным узроўні, альбо ўжо прафесійна, але ж па шаблёнках дні мінулага. А тут раптам — маеш: цэлы зборнік беларускіх рок-альтернатывы. Пайшоў жа і на канцэрт-прэзентацыю! Дарма: хапіла б таго дыску, каб адчуць — надурылі!

Альтэрнатывы — тлумачыць мне адпаведны словунік — гэта «неабходнасць выбару паміж дзіўю маўчыніцяй, адна з якіх выключае другую; кожная з гэтых маўчыніцяй».

Першая альтэрнатыва: можна слухаць, а можна і не. Значыць, сэнс у назве альбому ёсьць. Ці маўчыма слухаць тую маўчыніцяй — ужо проблема! Но не заўсёды, таму што, напрыклад, песня «Сам-насам» групы *Exist* — гэта альтэрнатыва ўласна песні: фатальны съпей, стандартны рыфы, бясформнасць. Група «Лявоны», вядома, таксама альтэрнатыва, але «Сябрам» 20-гадовай даўніны. «Сэнс» групы *Happy Face* — выключальная альтэрнатыва форме ды зместу, калі толькі мець на ўзве твор песьеннага жанру.

СЪВЕДЧАНЬНЕ ВЕРЫ

Няхай съведчаньне іх веры не забудзеца. Лёс каталіцкага Касцёлу ў Беларусі ў 1917—1953 г. Непакалянуў, 2000.

Раней старонкі рэлігійнай гісторыі Беларусі XX ст. успрымаліся як сучаснасць, а не як мінушчына. Цяпер яны ад нас аддаляюцца, і мы пачынаем чытаць гісторию. Ужо выйшлі кнігі «Канфесія на Беларусі», «Беларуская рэлігійная дзеячы» Юр'я Гарбінскага. Цяпер — кніга «Няхай съведчаньне іх веры не забудзеца», апрацаваная Ларысай Міхайлік.

Назвай для кнігі паслужылі крыху перафразаваныя слова Яна Паўла II пра пакутнікаў за веру XX ст.: «Съведчаннем прауды Хрысціянской любові, — заўсёды выразным, а сёньня асабліва пераканаўчым, — ёсьць памяць пра мучанікаў. Няхай ніколі ня будзе забыта съведчаньне іх веры. Яны несылі Эвангельле, аддаючы сваё жыццё дзеля Любові» (*Incarnationis Mysterium*, pg 13).

Кніга, што распавядае пра каталіцкіх съвятароў, законнікаў і законніц, пайсталі дзякуючы працы Камісіі ў спраўах Новых Мучанікаў, што знаходзіцца ў Горадні. Сябры Камісіі ў 1998 г. распачалі збор інфармацыі пра перасылку Касцёлу ў Беларусі, найперш у 1917—1953 г.

Крыніцай інфармацыі сталі рэлігійныя парошкі, пробашчы, а таксама съвядкаў тых падзеяў,

Я дык спадзяваўся, што пачуць сцэльна новая, малавядомая, прынамсі, пра пановы з боку сапраўды маладых камандаў, пачаткоўцаў з іхнімі нетрадыцыйнымі ідэямі, парадакальными музычнымі вырашэннямі, новай моваю. Разводжу рукамі... Адно што група *Long Play* пашчыла нетыповым падыходам да съвятоі клясыкі, зъмяшаўшы ў грымучы кактэйль беларускую мэлёдью з ангельскім гітом ад групы *The Troggs* (а ня *Trocks!*). Ды ўсё ж найболыш адчувальная альтэрнатыва тут — непрафесійна выкананыне. Уяўляе цікавасць і вэрсія вяснянкі ў варыянце Юр'я Выдронка, хоць і тут ці то аранжаваныне такое спэцыяльна нагрувашчанае, ці то звязаныне запісу падкачала: часам усе партыі, як вакальні, так і інструментальныя, зыліваюцца ў адну вялікую альтэрнатыву.

І калі яшчэ маўчыма разглядаць як альтэрнатыву адну з апошніх песен групы *Ulis* («Чаму?»), дык яе ж «Радыё Свабода» аж дзесяцігадовай даўніны нібыта кажа пра тое, што з таго часу нічога больш новага ў беларускім року праста не зьявілася.

Але ёсьць, ёсьць у гэтым альбоме сапраўдная альтэрнатыва — беларуская група R.F.Braha з Польшчы. Тут табе і форма твору, і належнае ўвасабленыне, і чыстае гучаныне, і поўная разам з тым альтэрнатывы самадзейнасць. Разумею,

што такая альтэрнатыва — далёка ня новая, ды радуе яна кожны раз, калі з ёю сустракаесьца.

У целым жа, калі да канца чаплянца да ідэялагічнае скіраванайнасці альбому, мушу адзначыць, што ён дае поўную маўчымасць рабіць больш-менш раўнапраўны выбар паміж гэтым далёка не бездакорным мэню і, скажам, тэлевізійнай «Прэм'ерай песьні». Там, праўда, у сваю чаргу, часцей за ўсё маўчыма выбіраць паміж прафесіяналізмам і дэбілізмам. Тут жа дыягназ праяўляеца праз нашмат менш летальнага сымптомы. Але вось што падумала.

Ці не занадта замілавана мы глядзім на творчасць уласных выкананіць з, так бы мовіць, альтэрнатывных афіцына адаптаваным музыкантам? Ці не празъмерна мы з дапамогаю прэзыенты разьдзімаем вялізныя пухіры піетэту вакол тых рок-камандаў, якія па ўзорні яшчэ на вылупаліся са шкарлу-

пінья нават не студэнцкай — гаражнай самадзейнасці? Ці не заўшэ мы ўзносім іхныя творчыя здабыткі толькі за тое, што іх не запрашаюць на канцэрты ў вялікія залі і не пускаюць на БТ, «забываючыся пры гэтым, што сапраўдная альтэрнатыва — alternativa vulgaris, tak skazat', — гэта перш за ўсё ціхае жаданыне выказацца з боку прыроднага таленту, а зусім не імкненне быць непадобным да іншых за кошт уласнага ўмення і наагул разумення таго, чым ты займаешься?

Бо сапраўдная альтэрнатыва сёньняшній беларускай эстрадзе — гэта прынцыпова іншае мастацкае мысленіне плюс, прафесіяналізм. Мяркуючы з гэтага альбому, апошнія ў беларускай рок-музыцы ўсяго толькі крыху больш за першое.

Мяркуючы, варты прадоўжыць тую сэрыю альбомам пад назваю «Вольныя танцы: паслушай уважліва чужое»...

Альтэрнатывы слухач

працы польскіх і беларускіх гісторыкаў.

Вядома, што агулам у Савецкім Саюзе ў 1918—1939 г. рэпрэсавалі каля 470 съвятароў. Што да Савецкай Беларусі, дык вядомыя 44 асобы, што адносяцца да Магілёўскай арцыдыяцэзіі, і 9 асобаў з Менскай дыяцэзіі, якія загінулі ў 20—30-х у савецкай карнай систэме.

Першым публічным працэсам стаў суд у Менску ў траўні 1922 г. Ксяндзы падвергліся першым рэпрэсіям адразу пасля 17 верасня 1939 г.

Пад час съешнай эвакуацыі

у чэрвені 1941 г. найбольш небясьпечныя вязні былі звязаны на бальшавіцкіх органамі.

Ларыса Міхайлік падае колькасць загінулых съвятароў у чэрвені 1941 г.

толькі па Віленскай архідыяцэзіі: на менш за 11 чалавек.

Новым этапам крэвізіі стала нямецкая акупацыя.

Так, толькі ў канцлягеры Беразівічча, што пад Глыбокім, сядрод 27 тыс. забітых (беларусаў, расейцаў, паліакаў, італьянцаў) было звязаны каля вясімі каталіцкіх ксяндзоў.

Рэлігійныя съвятары мусіць быць па-за палітыкай, але не па-за жыццём. Так, у сінезні 1941 г. у Менску пад час звязду настаўнікаў былі арыштаваны і ў хуткасці закатаваны айцы Станіслав Глякоўскі і Дзяніс Малец.

Паводле адных звязак, яны адкрыта асудзілі антыкаталіцкія выказванні Вільгельма Куба, што выступаў на звяздзе. Паводле іншых звязак, яны адмовіліся вітаць нямецкую адміністрацію.

Другую частку кнігі складае пералік ксяндзоў і законнікаў з чатырох тагачасных беларускіх дыяцэзій (Менскай, Магілёўскай, Пінскай, Віленскай). Па кожнай пэрсаналії (а іх каля 240) прыводзяцца вітаць нямецкую адміністрацію фашыстоўскім ускідам рукі.

Найбольш вядомы ўчынок ксяндзоў з Росіцы (ля Дрысы) Юр'я Кашыры і Антонія Ляшчэ-

віча. Ксяндзы былі папярэджаныя пра маючую адбыцца карнью акцыю, але адмовіліся пакідаць вернікаў і разам з імі былі спалены ў вясковай хаце ў Росіцы.

Такая ж съмерць напаткала 11 сінцыёр-назарэцянак з Наваградку ў жніўні 1943 г. Яны працавалі амбініяць сваё жыццё на канцэрты, чым тых, хто мае сеі'і — мы нават молімся за гэта».

Пасля 1944 г. рэпрэсіі падхапіла ўжо савецкай ўлада. Так, тагачасны пружанскі кёндз Казімір Сьвенток атрымаў 10 гадоў звязаны настаянія ў 1939—1941 г.

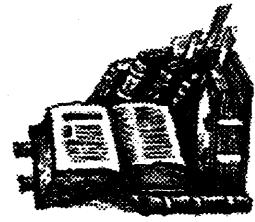
У 1944—1953 г. ксяндзы высылалі ў Сібір, Казахстан, прымусова высылаюці ў Польшчу. Ларыса Міхайлік падае наступную лічбу: у 1946 г. у Беларусі працавалі 225 съвятароў, а ў 1950 г. у сілу розных прычынаў — 111 съвятароў.

Другую частку кнігі складае пералік ксяндзоў і законнікаў з чатырох тагачасных беларускіх дыяцэзій (Менскай, Магілёўскай, Пінскай, Віленскай). Па кожнай пэрсаналії (а іх каля 240) прыводзяцца вітаць нямецкую адміністрацію фашыстоўскім ускідам рукі. Друкуюцца таксама каштоўныя здымкі съвятароў.

А. Г.

СТО БЕЛАРУСКИХ КНІГ XX СТАГОДЗЬДЗЯ

- Багданович М. Вяноч (54)
 Караткевич Ул. Дзікае паліваньне караля Стака (51)
 Караткевич Ул. Каласы пад сирлом твайм (45)
 Быкаў В. Знак бяды (43)
 Колас Якуб. Новая Зямля (42)
 Караткевич Ул. Чорны замак Альшанскі (40)
 Сагановіч Г. Невядомая вайна (40)
 Ермаловіч М. Старахытная Беларусь (38)
 Купала Янка. Сладчына (35)
 Мележ I. Людзі на балоце (33)
 Тарашкевич Б. Беларуская граматыка для школаў (33)
 Геніюш Л. Споведзь (32)
 Ластоўскі В. Кароткая гісторыя Беларусі (32)
 Ігнатоўскі У. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі (31)
 Колас Якуб. На ростанях (31)
 Арлоў Ул. Таямніцы палацай гісторыі (30)
 Быкаў В. Сотнікай (30)
 Караткевич Ул. Хрыстос прыязмліўся ў Гародні (30)
 Чаропка В. Імя ў летапісе (30)
 Маўр Янка. Палескія рабінзоны (29)
 Аляхновіч Ф. У кіпцюрох ГПУ (28)
 Смоліч А. Геаграфія Беларусі (28)
 Тарасаў К. Памяць пра легенды (27)
 Арсеньева Н. Пад сінім небам (26)
 Ермаловіч М. Па сълядах аднаго міту (26)
 Караткевич Ул. Зямля пад белымі крыламі (26)
 Купала Янка. Жалейка (26)
 Быкаў В. Альпійская баліда (25)
 Туронак Ю. Беларусь пад німецкай акупацый (25)
 Энцыклапедыя гісторыі Беларусі (25)
 Быкаў В. Сыцяна (23)
 Гарэцкі М. Рунь (23)
 Колас Якуб. Сымон-музыка (21)
 Ластоўскі В. Падручны расейска-крыўскі (бел.) слоўнік (21)
 Архітэктура Беларусі. Энцыклапедыя (19)
 Віцебскі Юрка. Плыве з-пад Святое Гары Нёман (19)

Нішто так не ачарняе вечаровую вышіку, як думкі пра наступны дзень, што пры перадаіроўцы будзе заштыты ў шары мяшок апатыі.

Нараніцу пасля гулянкі ўласна сумленне прыносіць неверагодную колькасць непрыемнасцяў, калі ты возьмеш і беспадстаўна нап'есця да бяспамяцтва. Навучыца браце чарку ня так і проста, як табе здаецца. Вось вырапшы: ста грамаў і ні кроплі блей. А вышкі сотку, і сама сабою ўзынікае жаданне працягнуць пачатае. Цяжка стрымашца. Асабліва цяжка стрымлівацца ў добразычлівай сяброўскай кампаніі, і даходзіць да таго, што лічыш вышкіе толькі раніцаю.

Выкарыстаныя алькагольных напояў для шчырае ю сур'ёзнае размовы — небяспечная рэч. Асабіста я забараніў сабе прыняцце сур'ёзных расэнняў у нецвярозым стане. Грунтоўная размова можа адбывацца толькі паміж цвярозымі суразмоўнікамі. Алькаголь выдатна абуджае фантазію, мроі, надзеі. Пад чаркаю добра гаворыца пра адпачынок, пра вандроўкі, каханыне, пра цела, а не пра розум. Абяцаныні клятвы, дадзеныя з напоўненым келіхам у руцэ, нічога не каптуюць, як бутэлька з пабітым рыльцем.

Гарэлка весяліць. Але можа зрабіць і зусім адваротны ёфект. Калі ты не ў гуморы і пачынаеш тапіць смутак у віне, дык можаш апыніцца ў такой глыбокай дэпрэсіі, што сам не з'яўважиш, як разыўтаесь з жыццём.

Піць варта толькі ў добрым настроі, і не абы з кім, бо працягніцца ўжоў дроздыма. Вось на ўскрайку Менску дамяне падышоў п'яні мужчына, тоўсты-тоўсты, з распіленай кашшулю на чырвоным жывасце. Чараваты працанаваў астаграміцца. Я адмовіўся. Ён не пакрыўдаўся і расказаў гісторыю ўласнага запою. На мяжы з Політчаком беларускі мытнік знайшоў у яго на валізе дзіве літровыя бутэлькі сыпіту. Па норме ў Беларусь можна было везці толькі адну. Мытнік працанаваў выліць сыпіту у прыбіральні. Чараваты спытаў, дзе можна адзін літар выпіць.

Віна я не люблю, напоўна з-за таго, што ў Беларусі не высьпявае вінаград і ўсё віно нясьвежае, прывезенае, чужое. А віно без вінаграду я наогул за віно не лічу. Беларускую гаралку ўжываю рэдка, бо ведаю, што на заводах

«Наша Ніва» працягвае друкаваць рэйтынг ста беларускіх кніг стагодзьдзя, складзены на падставе допісаў чытчоў (у дужках — колькасць галасоў, пададзеных за кнігу).

«Мяне завуць Шахава Вольга, я жыву ў мястэчку Маларыта. Вы, мабыць, пра такое і ня чулі, бо нічога надзвычайнага ў нас няма. Хачу дадаць адну кнігу да «100 кнігаў XX ст.» Гэта кніга В. Вячоркі «Пра герб і сцяг». Гэта зусім невялічкая кніжка для дзетак, у ёй праства і даступна распавядзенца пра НАШУЮ сымболіку».

Сапраўды, гэта кніжка яшчэ ні разу не называлася нашымі чытчамі. А яшчэ Вольга даслала нам паведамленне, і добра было б, каб пісала такія паведамленні часцей. Тады бузе пачыталі пра тое, што робіцца ў Маларыце, а нехта даведаўся б, што такое мястэчка ўвогуле ёсьць.

Андрэй Сакоўчык з Наваполацку піша, што «Нашу Ніву» пачаў чытаць в 1998 годзе, калі за трэцяе месца на конкурсе Беларускага Гельсынскага Камітэту атрымаў бясплатную падпіску. Андрэй аддае перавагу сваім землякам і называе зусім нядайнюю кнігу Алеся Аркуша «Выбранае».

Міхаэль Равік з Менску наступаў прозвішча Караткевіча паставіў катэгарычнае «Усё».

Андрэй Новік з Менску піша: «Мяне радуе, што сярод названных твораў сустракаюцца і мае любімия. Але шкада, што шэраг кніг ня трапілі ў сістэму». Трапілі амаль усе, але — у агульны рэдакцыйны сьпіс, у якім ужо каля дзесяці сцоеній называюцца — цэляя бібліятэка, прычым найлепшай літаратуры. Называў спадар Новік і некалькі разней не называемых кніг, сярод якіх шмат зусім сувежых: «Шалённая ноч» Андрэя Гудава, «Зімовыя сны» Віцэсся Мудрова, «Аддай асалоду Богу» Ларысы Раманавай, «Ластаўка ляціць» Людкі Сільновай ды іншых.

Свае сьпісы далучылі таксама Aleks i Сяргей Патына зь Менску.

Нагадаю, што ўсё змены ў наш рэйтынг уносяцца толькі паводле чытчыўскага галасавання. Таму калі вы яшчэ не складалі свой сьпіс ста кніг стагодзьдзя, зрабце гэта. Урэшце атрымаецца ня толькі паўнавартасная рэкамэндацыя — што варта чытаць, але і карціна густаў съведамых беларусаў на мяжы стагодзьдзя.

Крым.

Адам Глёбус

АПОШНЯЕ

Алавяданье пра алькаголь

— Здохнеш!

— Ни здохну!

Дзядзька выжлукціў цэлы літар да апошніх кропелькі. Даўялося паверыць, бо чырвяні чэрвя, рук і носа былі відавочнымі доказамі цыклапічнага ўчынку. Во бывае: лепей съмерць, чым цвярозасць.

Сваю першую набытую ўласнаручна бутэльку віна я вышпіў у двары мастацкай вучэльні. Вышпіў з рыльца й без закускі. Падбіумяне на той учынок Сяргей Шаўкоў. Настрой узыняўся. І я пайшоў у ЦУМ, дзе пачаў заліцацца да прадаўшчыц. Яны съмяяліся. Але ні адна не пагадзілася кінуць працу ў пайсці пагуляць. Дамоў я прыйшоў позна, бо паўночы швэдзідзяўся па горадзе. А вось наравіцу было млюсна.

Якіх толькі напояў я ні пакаштаваў за даволі доўгое жыццё аматара чаркі. Але ёсьць сярод іх запамінальныя выключэнні, калі выпіваеш адзін раз і болей да іх не дакранаесьцесь. У юнацтве я вышпіў 200 грамаў хіннай вады, якая, на думку аптэкары, дапамагала ад перхапі. У адзкалённай бутэлечцы было 97% мэдычнага сыпіту і 3% кары хіннага дрэва. У мяне з Сяргеем Папоўым не хапала грошай на віно, і мы наўбылі хіннью ваду. Гадасць няверагодная. Я перажыў тую п'янку больш-менш нармальная. А Сяргей — кепска. Хінін са сыпітам забралі ягоную съядомасць сярод вуліцы, і мой сахінінік бразунуўся тварам на асфальт. Незнайёмы мужчына дапамог запяціць Сяргея ў парк на лаўку, дзе я прасядзеў гадзіны з чатыры, пакуль той працьверазеў.

Віна я не люблю, напоўна з-за таго, што ў Беларусі не высьпявае вінаград і ўсё віно нясьвежае, прывезенае, чужое. А віно без вінаграду я наогул за віно не лічу. Беларускую гаралку ўжываю рэдка, бо ведаю, што на заводах

могуць з-за недахопу сродкай паскорыць тэхналагічны працэс. Ну, няма валюты купіць фільтры. І гарэлка разыліваецца ў пляшкі нефільтраваная. О, як баліць галава нараніцу пасля такай гарэлкі. Жах! Таму я аддаю перавагу віскі. Вядома, віскі — напой на танні. Але ўжо лепей вышпіц мене добраў напою, чым набрацца нейфільтраванай атрутам.

Ёсьць у мяне мара, зынітавана з алькаголем: вынайсьці рэцепт беларускага віскі. Бо ўсё, п'ячяпер робіцца, гоніцца, выраб ецца ў Беларусі з моцных напоў дрэнь. «Крыштал 100», «Зуброўкі», «Чарадзея», «Белавежскія», «Маскоўскія», «Мінскія», якія кажучы пра іншыя, прости атрутам. І градус у іх на той, і смак нафтава-бэнзывава-парфумны, і пабочныя ёфекты ёсьць. А беларускія віскі мусібыць 43°, залатога колеру, ачыщчанае ў духмянае, як сенажаць пасля дажджу.

Ведаю, якія адзіны, хто задумай увекавечыцца ў рэцепце нашага віскі. Найбліжэй за ўсіх у гэтым накірунку прасунуўся Андрэй Плісанав. Ягона самарабнае віскі, зымішанае з розных гатункаў самагонкі — найлепшае, што давялося пакаштаваць. А называе ён свой напой «Плісанавка» і больш за сто грамаў не налівае.

Надыходзіць момант, і пачнаеш шукаць нагоды, каб ня п'яціцца. Нагода вышпіц ёсьць заўсёды, хоць бы і прости добраў настрой. Цябе запрашаюць зязыць чарку па трох разы на дзень, а ты адмаўляйтесь. Супрацьстаяць вышпіцы можа сэкс.

— Гвалді ўсіх! — параіла мне знаёма доктарка-прыгажуня, якой паскардзіўся, што даводзіцца шмат выпіваць.

Вядома, праца і творчасць выдатна замінаюць п'янству. Яшчэ дапамагае спорт, без прафесійскіх сквэрэў над Сысілаччу мне сумна жыць. І яшчэ я пазыбягаю людзей, якія на сур'ёзныя тэмы гавораць толькі ў хмельным стане.

За чаркаю лягчэй сумнявацца ў каштоўнасцях, прынесеных грапыма, уладаю і культурою. За хмельным сталом часцяком успыхваюць палкія спрэчкі пра культуру, уладу й гроши. Вынік падобных перапалак можа быць досыць драматычны. Давялося пабачыць, як адзін п'яні мастак зьбіў другога служжку музэю толькі за тое, што той не лічыў Вінцента Ван Гога лепшым за Поля Сезанна. А чуёў і пра горшава... Захмелялы разыбрь адсек галаву найлепшаму сабруку, бо той не пагадзіўся паставіць скульптуры Мікелянджела на адзін узровень са статуямі майстроў старожытнага Эгіпту. Ёсьць-ёсьць неразгаданая таямніца ва ўзыдзеянні алькаголю на разум чалавека ў жывёлы.

У дакументальнай кінастужцы пра скрэты жывёльнага съвету я назіраў наступны эксперымент... Сыніней загналі ў загарад-

Задзінка

СЛОВА КАРАТКЕВІЧА

ку. Празь якую гадзіну яны ўтварылі статак з важаком. Каб разбурыць статак, эксперыментаторы налілі ў харч алькаголю. Статак разбурыўся ў адно імгненне. Самы слабы парсючик палез біцца да важака. Той перамог двойчы: спачатку пагрыз і патоўкі слабака, а на наступны дзень, калі зноўку падалі ежу з гарэлкаю, перавярнуў карыта і на даў статку ап'янель. Рацыйнальнасьць съвіні ўражвала. Чалавек і блізка на можа так разумна будаваць алькаголь. А тыя абмежаваныні на алькаголь, што перыядычна ўводзяць розныя дзяржавы, съмеху вартыя.

У часы, калі ў саюзе рэспублік кіраўніцтва было старымі, дакладней, супэрстарымі, досьць вялікія сродкі ішлі на фінансаванне такой навукі, як геранталёгія. Дасьледавалі стаўрэнне арганізмаў. Мая жонка працавала ў інстытуце геранталёгіі. Яе дасьледаваныні паказалі, што з усіх натуральных сродкаў толькі алькаголь здатны замарадзіць працэс стаўрэння. Відома, прымада алькаголь трэба регуляруна ѹ невялікім дозамі, шклянку чырвонага віна за вячэраю. Дысертацию жонка абараніла. Інстытут зачынілі, ба цяпер на прасторах былога эсэсера кіруюць збольшага маладыя палітыкі.

Самая старая жанчына ў Беларусі, якой споўнілася 120, распавяла ў тэлекамуру ѹ предэманстрантавала сакрэт даўгальціцца. Яна выпіла чарку самаробнай гарэлкі. І так штодня. Ніякіх палітыкі яна на ведае, працуе ѹ полі, а перад вячэраю п'е гарэліцу.

Мой дзед Ладзімер піў віно «паўтаракамі» — 750 грамаў у бутэльцы. У свае сэмдзесят гадоў мог выпіць шклянку віна за абедам і пайсыці капаць пограб. Я на такое на здатны, працаваць у п'янім выглядзе зусім не могу. Усё, што мной зроблены, стваралася выключна ѹ цвярозым станове.

Пра талент літарата ѹ бесправдане п'янства можна паразважаць усмак. По — піў. Вэрлен — не прасыхаў. Ліярэят літаратурнай Нобэлеўскай прэміі Ўінстан Чэрчилль хадзіў у парламент пад шафэ. Ну, а мае браткібеларусы, пачынаючы ад нашані-ўцаў, пілі ўсе. Хто колькі мог,

столькі й выпіў. Галубовіч з Барадуліным свае дозы выпілі ѹ маладосці ѹ перайшлі ѹ цвярозы алькаголізм. А Кулала піў да апошняга. Карапткевіч мог піць з раніцы да ночы па тры месяцы ўзапар, а потым пісаць па вясімнацца гадзінай у суткі месяцы з два. Сыс дзесяць гадоў п'е з раніцы да раніцы. Прауда, апошня гадоў востем ён на піща, але ж раней піў і пісаць геніяльна. Выклучы складае Разанаў, ён калі выпіе, стравае пастычы дар, таму п'е зусім мала. «Паэт павін піць!» — вынайшаў гэты лёзунг Крупеняк. Праудзівы лёзунг, але цяжка назіраць, як гарэлка руйнует таленты. Я бачыў, як гінуць Карапткевіч, Семашкевіч і Страндзюц. Бачу, як гінуць Дышлевіч і Сыс. І, напэўна, гэтая відовішчы спыняюць мене ад штодзённай чаркі.

Ніядайна ѹ паштовай скрынцы «Нашай Ніве» звязвалася показка пра Уладзімера Карапткевіча...

Памірае Карапткевіч. Ляжыць непрытомны. Вакол сядзяць сябры-таварышы чакаюць апошняга слова прарока. Усім цікава, якое яно, запаветнае слова.

— Беларус! — кажа Мальдзіс.

— Бацькаўшчына! — запэўнівае Кісялёў.

— Чарка! — мармыча Невядомы.

— Радзім! — выказвае вэрсію Барадулін.

— Айчына! — гаворыць Брылы.

— Тут да Карапткевіча вяртаецца съвядомасць. Усе скіляюцца, каб толькі не прапусціць СЛОВА.

— Адам Глёбус, — прашаптаў Карапткевіч і памёр.

Пераказаў мне показку Сяргей Харэўскі і не прамінуў спытанацца, ці я сам склаў анекдот.

— Не. Но ведаю сапраўднае апошняе слова Карапткевіча.

Дактары забаранілі дзядзьку Уладзімеру піць. Ён паабяцаў. А хто з нас не абяцаў кінудзі піць. Паабяцаў і вырашыў паехаць у вандроўку ѹ Палессе. Вандраваў Карапткевіч зазвычай з найлепшымі сябрамі: Валянцінам Ждановічам і Пятром Драчовым. У вандроўцы Карапткевіч не стрымаў-

ся ѹ выпі. Яму стала кепска, і сябры прывезлі яго дамоў. А тут яму зрабілася яшчэ горш. Сястра выклікала хуткую дапамогу. А два санітарты напраслі мяне з братам, як найбліжэйшых суседзяў, дапамагчы ім знесці дзядзьку Уладзімера да машыны і з машыны выгрузіць на бальнічную каталку. У Карапткевіча адкрыўся крывавацькі страўніку. Ён пакутаваў і паўтараў толькі адно слова «п'ячэ». Праз некалькі дзён дзядзька Уладзімер пакінуў наш п'яніны съвет.

Сумна, гідка, страшна глядзець на чалавека, у якога ѹ жыцці засталося толькі адно заставальненне — гаралка. Часам я прымушаю сябе назіраць за хворымі вакальныхі алькаголікамі, каб як мага далей тримацца ад такога жыцця ѹ не абрывацца ѹ падобных паводзін. Але лёс ёсьць лёс, і ён можа пажартаваць зь цябе самым неверагодным чынам.

Ведаю двух чалавек, што сышлі з кніжна-літаратурнага бінэсу ѹ гарэлачны: пісменьніка Леаніда Дайнеку ѹ выдаўца Аляксандра Токарава. Абодва пабудавалі заводзікі гоніні падобныя паводзіны. Але лёс ёсьць лёс, і ён можа пажартаваць зь цябе самым неверагодным чынам.

Ведаю двух чалавек, што сышлі з кніжна-літаратурнага бінэсу ѹ гарэлачны: пісменьніка Леаніда Дайнеку ѹ выдаўца Аляксандра Токарава. Абодва пабудавалі заводзікі гоніні падобныя паводзіны. Але лёс ёсьць лёс, і ён можа пажартаваць зь цябе самым неверагодным чынам.

А яшчэ кепска піць у кватэры п'яніцы. Сам не зауважыш, як набігнешася, як засынеш, як нарахніш утвараць апахмяляцца. Як я не люблю апахмелі! Колькі разоў спрабаваў, нічога добра не атрымлівалася. Аднойчы ледзь не памёр пасля ранішняй чаркі. Во-

птына жанчына, між іншым, дырэктар прадуктовая крамы, угарвала выпіць зранку трыццаць грамаў каньячку. Выпіў, выйша-

на вуліцу, сеў на лаўку ѹ чую — паміраю. З гадзінай прасядзеў пад кустом бэзу ѹ вярнуўся з таго съвету. Як для мяне, дык вельмі не бясьпечна апахмяляцца ѹ чужых людзей, а дома я ніколі ѻ не апахмеляўся.

Мой самы кепскі ўспамін пра п'янку звязаны зь вёсکаю Латыголь.

Я, студэнт, маливаў хату, а

ция выбухнула як супраціў татальнаму падману. Як ахойная рэакцыя маладых арганізмаў і душаў. Сацыяльная экалёгія, што згубіла раінавагу, патрабавала ратавання. Трэбы вярнуць кахранье чалавечым адносінам. Памятаю, мага аднакурсніца, апраўдаючы дашлюбную сексуальную сувязь, казала, што гэта небясьпечна — брачы шлюб без выпрабавання свайго суджанага. Маўляў, навошта ўскладніць сабе будучае жыццё. Дзяўчына была прагматычнаю думала пра будучае. Сатанінскі сэкс на вуліце, сеў на лаўку ѹ чую —

паміраю. З гадзінай прасядзеў пад кустом бэзу ѹ вярнуўся з таго съвету. Як для мяне, дык вельмі не бясьпечна апахмяляцца ѹ чужых людзей, а дома я ніколі ѻ не апахмеляўся.

Ткачы, мне падаецца, нарадзіліся ад сатанінскага сэксу. Ткачы проста ня ўмеюць думы. Яны жывуць рэфлексамі. Для іх не існуе ніякіх тармазоў. За савецкім часам на сексуальную сувязь да ўзяцца шлюбу глядзелі як на паўкірмінальную правіну. Гэта съвінірджаў ўсе інстытуты грамадзтва — мараль, ідзялётія, адукцыя, сям'я. Тому ўласна моладзі падаўставала ѹ выглядзе гэткага д'ябалскай спакусы. Гэткага сатанінскага ўчынку. Побач з якім проста не існуала месца кахраньня. Кахранье ўсё ж такі боскае пачуцьцё. Няцікожа ўяўвіць, што нараджалася ад сэксу без кахраньня. Сексуальная рэвалю-

цию без кахраньня. Сексуальная рэвалю-

Браўэр. Укарчме. 1630

гаспадары той хаты гулялі-балівалі ѹ запраслі мяне за стол. Пілі

яны самагонку стограмовікамі, зядалі цёплым салам з цыбуляю. Як цяпер памятаю трох стограмовікамі, што заглынуў, і трох дні, якія я мог ёсьці, усё, што праглынуў, праз хвіліну назад высоквае.

Ёсьць людзі, з якімі нельга піць ні ѹ якім разе. Гэта тыя, хто ад алькаголю ѹпадае ѹ агрэсію ѹ лезе біцца да міліцыянтаў. Ведаю я аднаго Гену, як выпіе, дык адразу пачынае шуканы мянята. У цвярозым станове Гена выхаваны асцярожны чалавек, п'яны робіцца звычайнім аршансікім жыганам-бандытам. Знаходзіць міліцыянтара ѹ б'е, ці, хутчай, спрабуе біць і трапляе ѹ пастарунак. З такімі хлопцамі выпіваецца сабе да рабажэй.

Кепска піць у менскіх сквэрах, парках і дварах. Ты яшчэ толькі зрабіў першы глыток, а мяняты ўжо стаяць побач. І пачынаецца: пастарунак, пратакол, чаканьне. Ня траба піць у Менску на вуліцы.

Зь людзімі, што на любяць цябе або зайдзірошыць тваім поспехам, выпіваецца з садэсія. І, крый Бог, не запрашай такіх да сябе дадому. Во нап'юцца ўвомільг, нағавораць абразу, пачнучу біць посуд, лаяцца ѹ пла��і з-за ўласнай прыніжнасці. Радасці ад такога зас

на вялікай адлегласці адчуваюць ворага. Найбольш іх раздражняе што-кољвечы разумнае ѹ мудрагістое. Першымі сваімі ворагамі яны лічыць рознага штальту «мудрацоў». Няма чаго думачы і балбаты, — какуць яны, — траба дзейнічаць. За галоўную абраузу сядр іх уважаецца слова «прафесар».

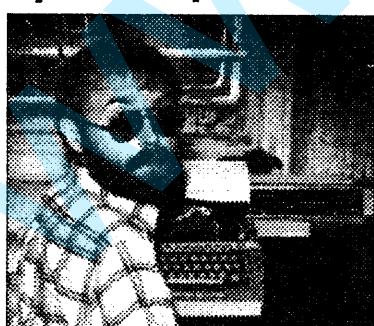
Ведаючы, на што здатныя ткачы, я не выходжу на вуліцу бяз газавага пісталета. Сябры мне прапаноўвалі сапраудныя «вальтэр». Я адмовіўся. Усё адно забіць чалавека я няздолны. Навошта «вальтэр», калі ѹ «газавік» падобны да сапрауднага. Напужаць ткачу я магу ім. Ніколі раней не паверый бы, што прызычаюся да гэтае «цацкі» нават палюблю яе. «Газавік» мяне ратуе. На столькі ѹ фізычным пляне, колькі ѹ духовым. Бы лепш бараніца, чым, аблінаючы небясьпеку, прыстаўляцца, выдаваць сябе за свайго, за ткачу. Удаваць я на ўмо.

Часам я чую ад ткачоў слушныя слова. Але яны падобны да пажухлае лістоты. У іхніх словах яны жыцьця. Слушнасці ўсе Ѹтвараюцца ѹ яхнага прамовілі — МЫ ТКАЧЫ. Толькі ніхто іх у ніякі гулаг яшчэ на гнаў. Пра магчымасці гулага прайшла толькі першая пагалоска. Баючыся спазніцца, яны загадзя падманулі і аўтадналіся ѹ хайрус. Каб выжыць...

Алесь Аркуш

ТКАЧЫ

Прывавесць

Раней ніхто не згадаваўся, што ѿ нашым горадзе жывуць ткачы. Нават старожылы на памятаюць, каб былі тут якісь ткацкія фабрыкі. Прычым гэтыя ткачы да нас ніадкую не прыехалі, гэтыя на нікай там мігранты з баваўнай Сярэдняй Азіі. Якраз не. Гэта свае, туэтшыя. Тут нарадзіліся, гадавалі ѹ сталелі. Але як ім удалося дасціль хаваць сваю прыналежнасць да тae спэцифічнае прафігуры? Загадка.

Раней я быў па-дзіцячаму наўмы.

ЭНЦЫКЛЯПЭДЫЯ ПАПУЛЯРНЫХ ПАМЫЛАК МАНАРХІ

Клеапатра — непераўзыдзеная прыгажуна

Мяркуючы з прыжыцьцёвых партрэтаў царыцы, а мастакі, пэўна ж, імкнуліся дагадзіць заказчыцы, Клеапатра (69—30 да н.э.) не была прыгажунай. Паўнаватая жанчына зь невыразным тварам была, аднак,

велімі прывабная, бо ў палітычных інтаресах яна скіравала спачатку Юлія Цэзара, потым — Антонія. Клеапатра не распускала пэрлаў у віне й на піла

гэтага дарагаватага напою, бо карбанат кальцу можно распусціць хіба толькі ў воцце, а, п'ючы воцат, можна памерці. Дарэчы, памерла Клеапатра, хутчай за ёсё, не ад зъмянага ўкусу. Студэнты мастакіх вучэльняў да сёньня маюць старажытнастіпэцкую гістарычную асабу з прысінтым да грудзей гадам. Насамреч у шчыльна зачыненым пакой зъмянікі не знайшлі. Сучаснікі лічылі, што яе мог прынесці ў вынесьці верны раб у кошыку з фігамі. Але адначасна з царыцай памерлі ейныя служанкі, Грас і Гарміён, і нават у аграмаднае кобры забракла б яду на трох. Хутчэй за ёсё, там было групавое самагубства праз атручванье.

Мэсаліна Валерый — распусыніца

Трэцюю жонку рымскага імпэратара Кляўдія Тыбэрыя, пакараную смерцю ў 48 годзе да н.э. за ўдзел у змове супраць мужа, прынята лічыць нягоднай і распушнай. Хаця б пра

дзяве тысячы гадоў варты зъніць зь беднай кабеты ілжывыя абвінавачаныні. Як яно было... Мэсаліна — праўнучка Актавіі, сястры імпэратара Аўгуста, у юначым веку пайшла за старога, жорсткага й псыхічна хворага Кляўдія. Той праз шлюб хацеў займець выгодныя палітычныя сувязі, але памыліўся, нешта не атрымалася. Тымчасам Агрыпіна, сястра Калітулы, паабіцала Кляўдію ўзмен на шлюб з сабою тых ж палітычных выгоды. Мэсаліну давялося прагнаць. Маладам прыгажуну з палёгкай ўздыхнула яшчэ заручылася з консулам Гаем Сылем. Усё б добра, але Агрыпіна вырашыла канчатковая зънічыца, суперніцу, сфальсфікавала сьпіс з 160 быццам бы каханкаў Мэсаліны ды напрыдумляла яшчэ багата якой лухты. Экс-імпэратрыху пасля хуткага суду публічна забілі. А «добрая й справядлівая» Агрыпіна, абаронца маралі рымскіх матрон, праз нейкі час атруціла сужэнца, каб вызваліць месца свайму сыну Нэрону.

Нэрон — ліхадзеў

Нэрон (37—68 да н.э.) на быў гэткім самым ліхадзеем, як ягоная маці. Запамінайце: Агрыпіна не была забітая на загады сына (старая памерла сама); Нэрон на граў на арфе, гледзячы на палаючы Рым, гэта прыдумка; ён не даваў загаду Рым падпальваць (пэўна, гэта зрабілі спекулянты зямлі). Да нашых дёйн чамусьці папулярныя тэндэнцыйныя крыніцы жыцьця пісці рымскага імпэратара. Хлусція ліжыцы, папершае, на сумленыні гісторыка Тацтыта, які не любіў Нэрона й культиваваў жудаскія байкі пра яго, па-другое, на сумленыні

Гая Пётронія, сучасніка цара й змўніка супраць яго. Але найбольш няпрауды пра Нэрона, як цвердзяць гісторыкі, разынесла рымская хрысціянская меншасць, якая падпіла ад імпэратарскіх жаўнераў. Тагачасная паліцыя разагнала аднайчы групу ваяўнічых вернікаў, што хуліганскімі паводзінамі чарговы раз спрабавалі сарваць гарадзкі спектакаль. За гэта пазыней, за часоў панавання хрысціянства, летапісы, што пазытыўна адгукаліся пра дзеяньніца Нэрона, старанна зьнішчалі. Усё ж сёе-то прайдзіва ацалела.

Карл IV — першы вінаградар

Калі ў Чехіі выпачуце ад гіда, што менавіта чэскі кароль Карл IV першы на ўсходзе Эўропы пачаў разводзіць вінаград, ін віце. У касцёле святога Віта, што ў Старой Празе, дасюль ліжыцы чэрап святога Вацлава, бадай, самага ранняга з тантэйшых гістарычных пэрсанажаў (ён быў забіты ў 929 годзе, за колькі стагодзідзяў да нараджэння Карла IV). Дык вось, Вацлав, калі навіянуўся з паганства ў хрысціянства, да самага съмеркі ўласнаруча (уласнаножна) ціснуў віно для імши, і ваш гід пра гэта пэўна ведае. Наўрад пі съвежыя ягады даставялі князю з Францыі пі Нямеччыны. Увогуле ж вінаград атрымаў распаўсюд на ўсходзе Эўропы разам з хрысціянствам, бо адно вінаградны сок, высакародны напой, на думку тадышніх съвтароў, мог сымбалізаваць кроў Хрыста. А Карл IV толькі загадаў засадзіць вінаградам усе вольныя землі вакол сталіцы, што зрабіла гэту культуру больш папулярнай і даступнай ня толькі съвтарству.

Люі XIV — гэта дзяржава

«Кароль-сонца» ніколі не казаў перад французкім судом: «Дзяржава — гэта я!» Тым больш, гэта не магло здарыцца ў красавіку 1655 году, калі жывы яшчэ быў усемагутны кардынал Мазарыні, а юнаму каралю толькі споўнілася сімнаццца. Такі выраз нідае не запісаны (дарэчы, кароль напэўна сказаў бы на «я», а «мы», як патрабаваў палацавы этикет). Няма ніякіх доказаў і таму, што наступны Люі XV ці ягона фаварытка мадам Пампадур казалі славутае: «Пасыльнасць патоне!». Абедзівіе фразы добра перадаюць абласлюцісцкую ў неабмежаваную юладу Людовіка XIV, а таксама вымагальніцкае кіраваньне ягона-га нашчадка; але размова йдзе, гледзячы па ўсім, пра пазынейшы досьціп. Няма як спраўдзіць і большасць быццам бы апошніх словаў знакамітых людзей, хаця іх часта цытуюць (Гётэ: «Болей сівяцла!»; Напалеон: «Францыя-армія-авангард...» і г.д.).

Вадзім Кардачко
трактоўны пераклад паводле Людвіга Соўчака

НАША НІВА

Наша Ніва [27] 4.07.2000

ПАДПІШЫ СЯБРА

Шаноўныя чытачы, мы ведаєм, што спаміж вас ёсьць тыя, хто хацеў бы выпісаць «Нашу Ніву», але ня мае за што. На вялікі жаль, пры сέньняшній эканамічнай ситуацыі наша газэта (як, зрешты, і ўсе астатнія) выходзіць сабе ў страту, але я каштуе пры гэтым для многіх задорага. Таксама ёсьць сярод вас і такія, у каго фінансава становішча лепшае і хто хацеў бы падтрымкаць наша выданьне ў гэтым нялёткі час. Дык злучым жаданьні адных і магчымасці другіх!

Усе, хто хацеў бы выпісаць «НН», але ня мае на тое сродкі, паведамце ў рэдакцию ваших адрасы. Усе, хто хацеў бы дапамагчы сваім бяднейшым баратам і «Нашай Ніве» падпіску, паведамце пра сябе рэдакцыі.

Наш телефон 213-32-32.

Няхай чытачоў у «НН» будзе болей.

Пакажам сабе ды іншым, што разваті пра нараджэнне беларускай супольнасці — не пусты гук.

Рэдакцыя

Набуду кнігі:

Лінейшы «Споведзь»; Янка Купала — т.1, 2 (1996—97); У.Караткевіч — т. 6, 8, 9; М.Гарэцкі — збор твораў; Властоўскі «Падручны расейска-кінускі (бел) слоўнік»; кнігі з сэрыі «Беларускі книгабор»; Я.Чачот, М.Багдановіч, В.Ластоўскі, Беларускія летапісы і кронікі.

T: 258-43-54, Янка

Ен палубі нас і паслаў Сына Святога

дзеля зьмілаванай над трахамі нашымі. Янка 4.10

ВЕЛАРУСКАЯ ЭВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКВА
Набажэнства штодзядзяло ў Менску ў 17-й гадзіні:
вул. Любімава 21-56,
тэл.: 270-89-87, 279-71-31.
Штодзядзяло ў Асіповічах ab 10-й гадзіні:
вул. Леніна 40, тэл.: 20-840.

ГАЗЕТА ПРЫМАЕ ТАКСАМА АБВЕСТКІ
БОЛЬШЫМ ШРЫФТАМ ЗА НЕВЛІКУЮ ПЛАТУ

— да 20 словам (пхіставы модуль) — 95 руб.

— звыш 20 словам (пхіставы модуль) — 120 руб.

— па-масціку аформленая абліз — 57 руб. за 1 кв. см.

— па-масціку аформленая абліз памерам больш за 24 кв. см з улікам кошту арнамент-макету — ад 75 руб. за 1 кв. см.

За абячу пра сімейныя падзеі — зныка.

Абвесткі палітычнага характру і з драматычніх арганізацый мусіць апloc-ваць паводле рэкомендаций расцінку для камерцыйных абліз.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, треба пералічыць грошы праз пошту праводам на наступныя разлікі рахунак. Рэдакцыя газэты «Наша Ніва», р/р 3012213050010 Ленінскі а/д АТТ «Белтэлеком-Банк» г. Менск, код 763.

На зваротны баку блінку паштоваага пераводу ў сэктары «Для пісьмовых паведамленняў» запісваеша дакладна і чытальны текст абвесткі, телефон для суязі і АБАВЯЗКОВА ДАДЕЦЦА СКАЗ: «ЗА РЭКЛАМНЫ ПАСЛУГУ!»

Рэдакцыя

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЫ

Ганнічку Рак віншую з Днём народзінаў. Твой міжглажктычны Пацца Ваца (П.Вараходзін)

Аленка С. Ты пытаешся, чаму ў мене вони сумныя, дык яны, на жаль, такім застануца назаўжды, бо як ты кажаш: «Эта жыцьцё, а ўм не заўжды так, як таго жадаеш». Крыўдна! Сяржук

ІДЭ

Господзе! Даруй беларусам грахі незылічоныя, як дай пратасы, выратуй гэтых людзей...

Прашу прабачыны ўва ўсіх хрысціянінаў. Пакаяўся, бошь ня буду. WOOD

«Няхай не сумніваецца Сэрца Вашае — веруйце ў Бога і ў Мяне веруйце» — кака Хрыстос. (Яна 14:1)

Беларуская форма — хрысціянскі змест — элементарная формула нацыянальнага руху. Национальная ідэя

Бог цраб любіць — ты толькі ўяви сабе!.. Проста Бог ёсьць любоў!

Беларусы звойседы жылі з Верай, а ня з догмам!!! WOOD

КНІГІ, ПРЫДАЧКІ

Ахвотны атрыманы праз пошту новую кнігу Міколы Ермаловіча «Беларуская дзяржава Вялікага Княства Літоўскага», дашліце замову, свой дакладны адрас і 2200 руб. Алесяю Міхайлівічу Сабаленку: а/c 268, 220131,

ад Вас кап. са з/а + купон б/а. 220089, а/c 122

Менск-131. У Менску кнігу можна набыць на сядзібе ТБМ (Менск, вул. Румянцева 13). Т.: 213-42-52, 284-85-11

Кнігу «Маладзік» Ігара Лосіка можна набыць у кнігарні ТБМ Менску (адрес глядзі вышэй)

«Вольнай Беларусі» — 2 гады!!! Віншаваны прымаем на: Віцебск-1, а/c 40 цiзвiaz.bielnojd@europe.com

«Вольная Беларусь» №4 — палітычны нумар: гісторыя БСРГ, навіны, Вікуні й інш. Ад Вас — чистая капэрта са з/а: Віцебск-1, а/c 40

«Слова Націі» — вылік апошніх Герояў! Замаўляйце адзінае беларуское кансервартуна-рэвалюцыйнае выданьне. 220086, Менск, а/c 121

КАНТАКТЫ

АнтыWOOD! Я Бога не адмаўляю. Wood

ПРАЦА

Мастаку патрэбны натурычны. Ад Вас — телефон+2-3 фотаздымкі ў купальнику. Менск, 220140, а/c 124

Дасьведчаная швачка шукае парпрацуўку ў хаце (ёсьць машына, авэрлён). Т.: (216) 4-65-58